YHTEISÖJEN ENSIMMÄISEN OIKEUSASTEEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (ensimmäinen jaosto)

13 päivänä joulukuuta 2001 *

Yhdistetyissä asioissa T-45/98 ja T-47/98,

Krupp Thyssen Stainless GmbH, kotipaikka Duisburg (Saksa), edustajinaan asianajajat M. Klusmann, O. Lieberknecht ja K. Moosecker, prosessiosoite Luxemburgissa,

Acciai speciali Terni SpA, kotipaikka Terni (Italia), edustajanaan asianajaja L. G. Radicati di Brozolo, prosessiosoite Luxemburgissa,

kantajina,

vastaan

Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehinään W. Wils ja K. Leivo, avustajinaan asianajajat H.-J. Freund ja A. Dal Ferro, prosessiosoite Luxemburgissa,

vastaajana,

* Oikeudenkäyntikielet: saksa ja italia.

joissa kantajat vaativat yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuinta kumoamaan EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklan mukaisesta menettelystä (Asia IV/35.814 — Seostelisä) 21 päivänä tammikuuta 1998 tehdyn komission päätöksen 98/247/EHTY (EYVL L 100, s. 55),

EUROOPAN YHTEISÖJEN ENSIMMÄISEN OIKEUSASTEEN TUOMIOISTUIN (ensimmäinen jaosto),

toimien kokoonpanossa: presidentti B. Vesterdorf sekä tuomarit M. Vilaras ja N. J. Forwood,

kirjaaja: hallintovirkamies G. Herzig,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 11.10.2000 pidetyssä suullisessa käsittelyssä esitetyn,

on antanut seuraavan

tuomion

Asian perustana olevat tosiseikat

1 Saksan oikeuden mukaan perustettu yhtiö Krupp Thyssen Nirosta GmbH (jäljempänä KTN) muodostettiin 1.1.1995 Thyssen Stahl AG:n ja Fried. Krupp AG Hoesch-Kruppin (jäljempänä Krupp) keskittäessä toimintansa ruostumattomasta teräksestä valmistettavien, happoja ja korkeita lämpötiloja kestävien levy-

tuotteiden alalla. Yhtiön toiminimi muutettiin 16.9.1997 Krupp Thyssen Stainless GmbH:ksi (jäljempänä KTS).

2 Italian oikeuden mukaan perustettu yhtiö Acciai Speciali Terni SpA (jäljempänä AST), jonka tärkeimpiin toiminta-alueisiin kuuluu levytuotteiden valmistus ruostumattomasta teräksestä, muodostettiin 1.1.1994, kun italialaisen konsernin ILVA:n metallurgiatoiminnot jaettiin kolmeen yritykseen niiden myöhempää myyntiä varten. Komissio antoi 21.12.1994 luvan, jonka perusteella Krupp, Thyssen Stahl, AFL Falck, Tadfin SpA ja FI-RE Finanziaria SpA (Riva-konserni) saivat hankkia AST:n yhteisomistukseensa (keskittymän julistamisesta yhteismarkkinoille soveltuvaksi [Asia N:o IV/M.484—Krupp/Thyssen/Riva/Falck/Tadfin/AST] 21 päivänä joulukuuta 1994 tehty komission päätös 95/421/EY [EYVL 1995, L 251, s. 18]). Krupp kasvatti AST:n omistusosuutensa 50 prosentista 75 prosenttiin joulukuussa 1995 ja hankki myöhemmin eli 10.5.1996 AST:n kokonaan omistukseensa (keskittymän julistamisesta yhteismarkkinoille soveltuvaksi [Asia N:o IV/M.740 — Krupp (II)] 2 päivänä toukokuuta 1996 tehty komission päätös [EYVL C 144, s. 3]). Nämä osuudet on sittemmin siirretty KTN:lle, josta on tullut KTS.

3 Ruostumaton teräs on erikoisteräslaatu, jonka tärkein ominaisuus on sen korroosionkestävyys. Tämä ominaisuus saavutetaan käyttämällä tuotantoprosessissa erilaisia seosteaineita (kromi, nikkeli, molybdeeni). Ruostumatonta terästä käytetään levytuotteissa (kuuma- tai kylmävalssatut levyt tai rullat) tai pitkissä tuotteissa (kuumavalssatut tai viimeistellyt tangot, konelangat, teräsprofiilit); levytuotteiden osuus ruostumattomasta teräksestä valmistetuista lopputuotteista on 82 prosenttia. Suurin osa näistä tuotteista kuuluu EHTY:n perustamissopimuksen soveltamisalaan, siten kuin sen 81 artiklassa määrätään.

4 Ammattilehdissä julkaistujen tietojen ja joidenkin kuluttajien epävirallisten kantelujen seurauksena komissio pyysi 16.3.1995 EHTY:n perustamissopimuksen 47 artiklan nojalla useita ruostumattoman teräksen tuottajia toimittamaan sille tietoja siitä, miten kyseiset tuottajat ovat soveltaneet seostelisän nimellä tunnettua yhteistä hinnankorotusta.

5 Seostelisä on seosteaineiden kurssien perusteella laskettava hinnanlisä, joka lisätään ruostumattoman teräksen perushintaan. Ruostumattomasta teräksestä valmistettujen tuotteiden tuottajien käyttämien seosteaineiden (nikkeli, kromi ja molybdeeni) osuus tuotantokustannuksista on erittäin suuri. Näiden aineiden kurssit vaihtelevat hyvin paljon.

6 Eri aikoina ja eri tuottajilla on ollut käytössä erilaisia seostelisän laskukaavoja. Ruostumattomasta teräksestä valmistettujen levytuotteiden tuottajat ovat EHTY:n perustamissopimuksen 47 artiklan nojalla vuonna 1996 paikalla suoritettujen tarkastusten aikana sekä tietyissä komissiolle osoitetuissa kirjeissä vakuuttaneet käyttäneensä vuodesta 1988 alkaen samaa seostelisän laskukaavaa, viitearvoja (eli kynnysarvoja) lukuun ottamatta. Seosteaineiden hintojen laskettua alle kynnysarvojen tuottajat sovelsivat vuonna 1991 seostelisää, jonka arvo oli nolla.

7 Saatujen tietojen ja etenkin kyseisten tuottajien asiakkailleen lähettämien, seostelisän laskentaperusteiden muuttamisesta ilmoittavien joukkokirjeiden jäljennösten perusteella komissio lähetti 19.12.1995 väitetiedoksiannon 19 yritykselle. Näiden yritysten vastausten perusteella komissio ryhtyi uusiin tutkimuksiin EHTY:n perustamissopimuksen 47 artiklan nojalla.

8 Kun komissio oli toteuttanut joukon tarkastuksia paikalla, eräiden yritysten, muun muassa Kruppin ja AST:n, asianajajat tai edustajat ilmoittivat joulukuussa 1996 ja tammikuussa 1997 komissiolle yritysten haluavan toimia sen kanssa yhteistyössä. Tässä tarkoituksessa Compañia española para la fabricación de aceros inoxidables SA (Acerinox), ALZ NV, Avesta Sheffield AB (jäljempänä Avesta), KTN ja Usinor SA (jäljempänä Usinor tai Ugine) toimittivat komissiolle ilmoituksen 17.12.1996 ja AST 10.1.1997.

9 Komissio lähetti näille yrityksille ja Thyssen Stahlille 24.4.1997 uuden väitetiedoksiannon, joka korvasi 19.12.1995 lähetetyn väitetiedoksiannon.

10 Komissio teki 21.1.1998 päätöksen 98/247/EHTY EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklan mukaisesta menettelystä (Asia IV/35.814 — Seostelisä; EYVL L 100, s. 55; jäljempänä päätös).

11 Päätöksen mukaan ruostumattoman teräksen seosteaineiden hinnat laskivat merkittävästi vuonna 1993. Tuottajien katteet pienenivät huomattavasti, kun nikkelin hinta nousi syyskuusta 1993 alkaen. Pystyäkseen vastaamaan tähän tilanteeseen ruostumattomasta teräksestä valmistettujen levytuotteiden tuottajat Outokumpua lukuun ottamatta sopivat Madridissa 16.12.1993 pidetyssä kokouksessa (jäljempänä Madridin kokous), että ne nostavat hintojaan yhdenmukaisesti muuttamalla seostelisän laskennassa käytettäviä tekijöitä. Tässä tarkoituksessa tuottajat päättivät soveltaa 1.2.1994 lähtien seostelisää, joka lasketaan viimeksi vuonna 1991 käytössä olleella kaavalla siten, että kaikki tuottajat käyttävät seostelisän viitearvoina syyskuun 1993 viitearvoja, jolloin nikkelin hinta oli ennätyksellisen alhaalla.

12 Päätöksen mukaan tuottajat laskevat seostelisän suuruuden tiettynä kuukautena (K) yhteisön eri valuutoissa seuraavalla tavalla: Nikkelin, kromiraudan ja molybdeenin keskihinta lasketaan laskentakuukautta edeltävää kuukautta edeltävien kahden kuukauden perusteella (K-2 ja K-3). Näin saatuja arvoja verrataan viitearvoihin (eli kynnysarvoihin), jotka ovat helmikuusta 1994 alkaen olleet seuraavat: nikkeli 3 750 ecua/tonni, molybdeeni 5 532 ecua/tonni ja kromi 777 ecua/tonni. Jos keskikurssin ja näiden viitearvojen välinen erotus on positiivinen, tämän järjestelmän mukaan teräksen perushintaa korotetaan kuukauden K osalta. Jos ero on negatiivinen, hintaa ei koroteta. Negatiivista seostelisää ei siis ole olemassa. Tilanne oli tällainen vuosina 1991—1993, kun seosteaineiden

hinnat laskivat alle tuolloin sovellettujen kynnysarvojen ja tuottajat sovelsivat seostelisää, jonka määrä oli nolla. Positiivista erotusta vastaavat määrät kerrotaan prosenttimäärällä, joka vastaa kunkin seosteaineen osuutta kulloinkin kyseessä olevan teräslaadun koostumuksesta.

13 Päätöksen mukaan kaikki tuottajat sovelsivat uudelleen vahvistettujen viitearvojen perusteella laskettua seostelisää Euroopan myyntiinsä 1.2.1994 lähtien Espanjaa ja Portugalia lukuun ottamatta. Uutta viitearvoa alettiin Espanjassa soveltaa kesäkuussa 1994, koska Acerinox oli ilmoittanut Madridin kokouksessa, että uuden seostelisän välitön soveltaminen Espanjassa ei mitenkään edistäisi kysyntää eikä sillä olisi myönteistä vaikutusta Espanjan teollisuuteen, joka kärsi syvästä kriisistä. Kuitenkin myös Acerinox on soveltanut uutta seostelisää 1.2.1994 lähtien muissa jäsenvaltioissa, erityisesti Tanskassa. Päätöksen mukaan kartelli myötävaikutti siihen, että ruostumattoman teräksen hinnat lähes kaksinkertaistuivat tammikuusta 1994 maaliskuuhun 1995.

14 Päätöksen päätösosassa määrätään seuraavaa:

"1 artikla

Yritykset [Acerinox], ALZ NV, [AST], [Avesta], [Krupp], ([KTN] 1 päivästä tammikuuta 1995), [Thyssen Stahl] ([KTN] 1 päivästä tammikuuta 1995) ja Ugine SA ovat rikkoneet EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohtaa, [Avesta] joulukuusta 1993 alkaen marraskuuhun 1996 asti ja muut yritykset tämän päätöksen päivämäärään asti, muuttamalla ja soveltamalla yhteisesti seostelisän viitearvojen laskukaavaa. Tämän menettelytavan tavoitteena ja seurauksena on ollut sekä rajoittaa että vääristää tavanomaista kilpailua yhteismarkkinoilla.

2 artikla

Tällä päätöksellä määrätään 1 artiklassa kuvaillusta rikkomisesta seuraavat sakot:

— [Acerinox]: 3 530 000 ecua,

— ALZ NV: 4 540 000 ecua,

— [AST]: 4 540 000 ecua,

— [Avesta]: 2 810 000 ecua,

— [KTN]: 8 100 000 ecua,

— [Usinor]: 3 860 000 ecua.

3 artikla

— —

4 artikla

[Acerinoxin], ALZ NV:n, [AST:n], [KTN:n] ja [Usinorin] on lopetettava välittömästi 1 artiklassa mainittu rikkominen ja ilmoitettava komissiolle kolmen kuukauden kuluessa tämän päätöksen tiedoksiantamisesta päätöksen noudattamiseksi toteuttamansa toimenpiteet.

Edellä 1 artiklassa mainittujen yritysten [on] pidättäydyttävä toistamasta mainitussa artiklassa määriteltyjä toimia tai menettelyä ja hyväksymästä kaikkia vaikutuksiltaan vastaavia toimenpiteitä."

15 Komissio on antanut päätöksen päätösosan tiedoksi kantajille telekopiona 21.1.1998. Komissio on 2.2.1998 tekemällään päätöksellä korvannut 21.1.1998 tiedoksi annetun päätöksen 3 artiklan ensimmäisessä kohdassa mainitun tilinumeron, johon määrätyt sakot piti maksaa, toisilla tilinumeroilla (jäljempänä 2.2.1998 tehty päätös). Näin korjattu päätös annettiin virallisesti tiedoksi sen adressaateille 5.2.1998.

Oikeudenkäyntimenettely

16 KTS ja AST ovat nostaneet nyt käsiteltävinä olevat kanteet ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimeen 11.3.1998 (asia T-45/98) ja 13.3.1998 (asia T-47/98) jättämillään kannekirjelmillä. Myös Acerinox on nostanut päätöksestä kumoamiskanteen (asia T-48/98).

17 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin (ensimmäinen jaosto) päätti esittelevän tuomarin kertomuksen perusteella aloittaa suullisen käsittelyn. Prosessinjohtotoimena ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin pyysi komissiota vastaamaan eräisiin kirjallisiin kysymyksiin.

18 Asianosaisten lausumat ja vastaukset ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen esittämiin kysymyksiin kuultiin 11.10.2000 pidetyssä istunnossa.

19 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi asianosaisia kuultuaan, että asiat oli yhdistettävä tuomion antamista varten työjärjestyksen 50 artiklan mukaisesti.

Asianosaisten vaatimukset

20 Asiassa T-45/98 kantaja vaatii, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen on

— kumottava päätös kantajaa koskevilta osin, sellaisena kuin se on muutettuna 2.2.1998 tehdyllä päätöksellä

— toissijaisesti kumottava kantajalle päätöksen 2 artiklassa määrätty sakko ja kumottava päätöksen 4 artikla ja 1 artikla

— vaihtoehtoisesti alennettava kantajalle päätöksen 2 artiklassa määrättyä sakkoa ja kumottava päätöksen 4 artikla ja 1 artikla

— hyväksyttävä prosessinjohtotoimia koskeva pyyntö

— velvoitettava komissio korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

21 Komissio vaatii, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen on

— hylättävä kanne

— hylättävä prosessinjohtotoimia koskeva pyyntö

— velvoitettava kantaja korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

22 Asiassa T-47/98 kantaja vaatii, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen on

— hylättävä päätös kantajaa koskevilta osin

— toissijaisesti kumottava päätöksen 2 ja 4 artikla kantajaa koskevilta osin

— vaihtoehtoisesti alennettava kantajalle määrättyä sakkoa

— toteutettava pyydetyt prosessinjohtotoimet

— velvoitettava komissio korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

23 Komissio vaatii, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen on

— hylättävä kanne perusteettomana

— velvoitettava kantaja korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

Pyynnöt komission sisäisiä asiakirjoja koskevien prosessinjohtotoimien toteuttamisesta

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut

24 KTS ja AST ovat kirjallisen käsittelyn kuluessa pyytäneet ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuinta määräämään, että komission on esitettävä päätöstä kos-

kevat sisäiset asiakirjansa, joista saattaa ilmetä, että komissio tiesi seostelisän käytöstä. Pyyntöjensä tueksi kantajat ovat todenneet, että koska hintataulukot on EHTY:n perustamissopimuksen mukaisesti ilmoitettu säännöllisesti komission virkamiehille, nämä ovat tienneet tai heidän olisi pitänyt tietää seostelisän yhdenmukaisen laskukaavan käytöstä.

25 AST on vielä todennut, että jos se saisi tutustua näihin asiakirjoihin, se voisi myös riitauttaa päätöksen 50 perustelukappaleessa esitetyn väitteen, jonka mukaan hintoja koskeva yhteistoiminta alkoi vuonna 1988 eikä vuonna 1993.

26 Lisäksi KTS on komission kirjaamolle 7.12.1998 antamaan asiakirja-aineistoon tutustuttuaan pyytänyt kirjaamoon 10.6.1999 toimittamassaan kirjeessä, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin prosessinjohtotoimena kehottaisi komissiota laatimaan täydellisen luettelon kansioihin XIX—XXII sisältyvistä sisäisistä asiakirjoista ja mainitsemaan kunkin osalta, miksi kyseisiä asiakirjoja ei ole voitu antaa tiedoksi KTS:lle. KTS on vaatimuksensa tueksi todennut, että tällainen toimenpide on tarpeen, jotta se voisi varmistua siitä, sisältävätkö kansiot sellaisia asiassa merkityksellisiä asiakirjoja, joiden vuoksi on perusteltua, että sillä on oikeus tutustua kansioihin.

27 Komissio vastaa tähän, ettei se ole tiennyt sen enempää seostelisän yhdenmukaisesta laskukaavasta kuin sen käytön edellytyksistä, sillä näitä ei ole missään vaiheessa ilmoitettu sille, koska yritykset ovat ilmoittaneet sille ainoastaan itse soveltamistaan seostelisistä. Komission mukaan se, että yritykset pyytävät saada tutustua komission sisäisiin asiakirjoihin varmistuakseen siitä, että päätöksen 50 perustelukappaleessa oleva toteamus, jonka mukaan kilpailusääntöjen rikkominen alkoi noin vuonna 1988, on paikkansapitävä, ei myöskään ole aiheellista, koska päätöksessä on riittävien todisteiden puuttuessa pidetty kilpailusääntöjen rikkomisen alkamisajankohtana joulukuuta 1993, jolloin Madridin kokous pidettiin.

28 Komissio on vaatinut kirjaamolle 25.8.1999 jättämissään huomautuksissa, että pyyntö, jonka KTS on esittänyt 10.6.1999 toimittamassaan kirjeessä, on hylättävä ensinnäkin siitä syystä, ettei komissiolla ole velvollisuutta esittää yksityiskohtaista luetteloa sisäisistä asiakirjoistaan, joita tutustumisoikeus ei koske, ja toiseksi siitä syystä, ettei komissiolla ole velvollisuutta perustella kunkin asiakirjan osalta, mitkä ovat ne pakottavat syyt, joiden vuoksi asianomaisilta on evättävä oikeus tutustua näihin asiakirja-aineiston osiin. Komissio huomauttaa tältä osin, ettei ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen yhdistetyissä asioissa T-134/94, T-136/94, T-137/94, T-138/94, T-141/94, T-145/94, T-147/94, T-148/94, T-151/94, T-156/94 ja T-157/94, NMH Stahlwerke ym. vastaan komissio, 10.12.1997 antamassa määräyksessä (Kok. 1997, s. II-2293; jäljempänä teräsputkitapaus II) aseteta sille tällaista velvollisuutta.

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

29 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestyksen 64 artiklan 1 kohdan mukaan "prosessinjohtotoimilla pyritään varmistamaan, että asiat valmistellaan ja käsitellään ja riidat ratkaistaan parhaissa mahdollisissa olosuhteissa".

30 Työjärjestyksen 64 artiklan 2 kohdan a ja b alakohdan mukaan prosessinjohtotoimien tavoitteena on erityisesti varmistaa kirjallisen ja suullisen käsittelyn moitteeton kulku ja helpottaa asian selvittämistoimia sekä määrittää ne seikat, joiden osalta asianosaisten on täydennettävä todisteluaan tai joiden osalta asian selvittämistoimet ovat tarpeen. Työjärjestyksen 64 artiklan 3 kohdan d alakohdan ja 4 kohdan mukaan asianosaiset voivat asian käsittelyn missä vaiheessa tahansa ehdottaa ryhtymistä prosessinjohtotoimiin, jotka voivat muodostua siitä, että asianosaisia pyydetään esittämään asiaan liittyviä asiakirjoja ja asiakirjojen otteita.

31 Jotta ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin voisi ratkaista, onko tiettyjen asiakirjojen esittäminen tarpeen asian käsittelyn moitteettoman kulun kannalta, pyynnön esittäneen asianosaisen on kuitenkin paitsi yksilöitävä pyydetyt asiakirjat myös esitettävä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimelle ainakin vähimmäismäärä selvitystä siitä, että asiakirjat ovat asian käsittelyn kannalta tarpeellisia (asia C-185/95 P, Baustahlgewebe v. komissio, tuomio 17.12.1998, Kok. 1998, s. I-8417, 93 kohta).

32 Siltä osin kuin on ensinnäkin kysymys pyynnöistä saada tutustua komission sisäisiin asiakirjoihin oikeudenkäynnin aikana, on aluksi muistutettava, että EHTY:n tuomioistuimen perussäännön 23 artiklassa, jota perussäännön 46 artiklan ensimmäisen kohdan nojalla sovelletaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimeen, määrätään, että vastaajana olevan toimielimen on toimitettava asianomaiselle yhteisön tuomioistuimelle "kaikki sen käsiteltäväksi saatettua asiaa koskevat asiakirjat" eikä ainoastaan niitä asiakirjoja, joita toimielin itse pitää merkityksellisinä asianosaisten esittämät tosiasiaväitteet ja oikeudelliset väitteet huomioon ottaen. Komissio on siis velvollinen toimittamaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimelle kaikki päätöstä edeltävää hallinnollista menettelyä koskevat asiakirjat, myös sisäiset asiakirjat, kuten se on tehnytkin.

33 EHTY:n tuomioistuimen perussäännön 23 artiklan tarkoituksena kuitenkin on mahdollistaa, että yhteisöjen tuomioistuimet voivat valvoa kanteen kohteena olevan päätöksen lainmukaisuutta puolustautumisoikeuksia samalla kunnioittaen, eikä suinkaan turvata, että kaikki asianosaiset saisivat tutustua hallintomenettelyn asiakirjavihkoon ehdoitta ja rajoituksitta (em. teräsputkitapaus II, määräyksen 32 kohta).

34 On erityisesti todettava, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan komission sisäisiä asiakirjoja ei oikeudenkäynnin aikana anneta kantajien tietoon, elleivät kyseisen tapauksen poikkeukselliset olosuhteet sitä edellytä painavien syiden vuoksi, joiden olemassaolo kantajien on näytettävä toteen (yhdistetyt asiat 142/84 ja 156/84, BAT ja Reynolds v. komissio, määräys 18.6.1986, Kok. 1986, s. 1899, 11 kohta; asia T-35/92, Deere v. komissio, tuomio 27.10.1994, Kok. 1994, s. II-957, 31 kohta; Kok. Ep. XVI, s. 131 ja em. teräsputkitapaus II, määräyksen 35 ja 36 kohta).

35 Nyt esillä olevan asian olosuhteissa KTS:n ja AST:n väitteet, joiden mukaan ne voisivat siinä tapauksessa, että ne saisivat tutustua komission sisäisiin asiakirjoihin, näyttää toteen, että komissio tiesi tai sen olisi pitänyt tietää, että ruostumattoman teräksen tuottajat käyttivät seostelisän laskukaavaa, eivät perustu mihinkään painaviin syihin eikä niillä pystytä osoittamaan poikkeuksellisten olosuhteiden olemassaoloa, siten kuin edellä mainitussa oikeuskäytännössä tarkoitetaan.

36 Kuten komissio on päätöksen 61 perustelukappaleessa todennut vastauksena hallinnollisessa menettelyssä esitettyyn vastaavaan väitteeseen, yritykset ilmoittivat sille ainoastaan itse soveltamiensa seostelisien määrät. Yritykset eivät sitä vastoin missään vaiheessa ilmoittaneet komissiolle seostelisän laskukaavaa eivätkä sen täytäntöönpanon edellytyksiä. Tämä toteamus, jota ei edes ole kiistetty, osoittaa, ettei komissio voinut väitetyllä tavalla tietää kilpailusääntöjen rikkomisesta, johon yritysten on katsottu syyllistyneen ja jolla ei kaiken lisäksi pyritty siihen, että seostelisän laskemisessa olisi käytetty yhdenmukaista kaavaa, joka sisälsi muuttuvia laskentatekijöitä, vaan siihen, että kaikki yritykset olisivat samasta päivästä lähtien käyttäneet tässä laskukaavassa samoja seosteaineiden (kromi, nikkeli, molybdeeni) viitearvoja, jotta hintoja olisi saatu nostettua.

37 AST:n väite, jonka mukaan se pystyisi siinä tapauksessa, että se saisi tutustua komission sisäisiin asiakirjoihin, riitauttamaan väitteen, jonka mukaan yhteistoiminta oli alkanut vuonna 1988, on täysin merkityksetön, koska komissio on riittävien todisteiden puuttuessa ottanut päätöksessään huomioon vasta joulukuussa 1993 alkaneen yhteistoiminnan (päätöksen 50 ja 56 perustelukappale).

38 Näin ollen on todettava, etteivät KTS ja AST ole tuoneet esiin yhtään painavaa syytä eivätkä näyttäneet toteen sellaisten poikkeuksellisten olosuhteiden olemassaoloa, joiden vuoksi olisi perusteltua poiketa pääsäännöstä, jonka mukaan kantajilla ei ole oikeutta tutustua komission sisäisiin asiakirjoihin. Koska kantajat eivät ole tuoneet esiin mitään seikkaa, joka osoittaisi niiden pyytämien toimenpiteiden tarpeellisuuden, kantajien pyynnöt on hylättävä.

39 KTS:n erillisestä pyynnöstä, joka koskee luettelon esittämistä komission sisäisistä asiakirjoista, on todettava, että KTS on esittänyt pyynnön vain pystyäkseen varmistumaan, onko kysymys asiakirjoista, joihin sillä mielestään on oikeus tutustua. Koska myöskään tällainen perustelu ei riitä osoittamaan pyydetyn toimenpiteen tarpeellisuutta, pyyntöä ei voida hyväksyä.

40 Tästä seuraa, että pyynnöt, jotka koskevat komission sisäisiin asiakirjoihin kohdistuvia prosessinjohtotoimia, on hylättävä.

Päätöksen 1 artiklan kumoamista koskevat vaatimukset

I *Puolustautumisoikeuksien loukkaamista koskevat kanneperusteet*

A *Oikeus tutustua asiakirja-aineistoon*

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut

41 Kantajat väittävät, etteivät ne ole hallinnollisen menettelyn aikana saaneet riittävästi tutustua asiakirja-aineistoon, etenkään sisäisiksi luokiteltuihin asiakirjoihin. KTS väittää erityisesti, ettei komissio myöskään ole antanut sille tietoja siltä salattujen asiakirjojen sisällöstä. Niiden muiden sisäisten asiakirjojen osalta, jotka on sisällytetty asiakirja-aineistoon 8.11.1995 jälkeen, kantajat toteavat,

ettei komissio ole esittänyt tietoja niiden lukumäärästä, merkityksestä ja sisällöstä eikä myöskään luetteloa niistä.

42 Kantajien mukaan komissio ei ole noudattanut ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tätä koskevaa oikeuskäytäntöä (yhdistetyt asiat T-134/94, T-136/94, T-137/94, T-138/94, T-141/94, T-145/94, T-147/94, T-148/94, T-151/94, T-156/94 ja T-157/94, NMH Stahlwerke ym. vastaan komissio, määräys 19.6.1996, Kok. 1996, s. II-537, 62—78 kohta, jäljempänä teräsputkitapaus I, ja em. teräsputkitapaus II, määräyksen 30—39 kohta). Oikeudella saada tutustua kyseisiin komission sisäisiin asiakirjoihin on kantajien mukaan nimittäin merkitystä komission virkamiesten "osallisuuden" osoittamiseksi, koska nämä ovat tienneet tai heidän olisi pitänyt tietää, että ruostumattoman teräksen tuottajat käyttivät seostelisän kaavaa. KTS:n mielestä on lisäksi prosessiekonomian periaatteen vastaista, että se voi käyttää oikeuttaan tutustua komission sisäisiin asiakirjoihin vasta oikeudenkäyntivaiheessa eikä hallinnollisen menettelyn kuluessa.

43 Komissio väittää, ettei kantajilla voi olla oikeutta tutustua sen sisäisiin asiakirjoihin (asia T-7/89, Hercules Chemicals v. komissio, tuomio 17.12.1991, Kok. 1991, s. II-1711, 54 kohta; Kok. Ep. XI, s. 79). Teräsputkitapaukset I ja II koskivat komission mukaan EHTY:n tuomioistuimen perussäännön 23 artiklan soveltamisalaa ja erityisesti sitä, millä edellytyksillä kantajilla voi olla oikeus tutustua komission sisäisiin asiakirjoihin oikeudenkäyntimenettelyssä.

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

44 Aluksi on muistutettava, että yhteisön oikeuden yleisillä periaatteilla, jotka koskevat oikeutta tutustua komission asiakirjoihin, pyritään takaamaan puolustautumisoikeuksien tehokas käyttö, joihin kuuluu myös oikeus tulla kuulluksi (asia C-51/92 P, Hercules Chemicals v. komissio, tuomio 8.7.1999, Kok. 1999, s. I-4235, 76 kohta), josta on EHTY:n perustamissopimuksen nojalla aloitettujen kilpailua koskevia menettelyjen osalta määrätty kyseisen perustamissopimuksen

36 artiklan ensimmäisessä kohdassa, jonka mukaan komission on ennen tässä sopimuksessa määrätyn taloudellisen seuraamuksen määräämistä varattava sille, jota asia koskee, tilaisuus esittää huomautuksensa.

45 Kun on kysymys EY:n perustamissopimuksen kilpailusääntöjen soveltamisesta, vakiintuneesta oikeuskäytännöstä ilmenee, että oikeudella tutustua asiakirjoihin on tarkoitus muun muassa mahdollistaa se, että väitetiedoksiannon adressaatit saavat tietoonsa komission asiakirjavihkoon sisältyvän selvitysaineiston, jotta ne voisivat asianmukaisella tavalla ilmaista tämän selvityksen perusteella näkemyksensä päätelmistä, jotka komissio on tehnyt väitetiedoksiannossaan (asia C-310/93 P, BPB Industries ja British Gypsum v. komissio, tuomio 6.4.1995, Kok. 1995, s. I-865, 21 kohta; em. asia Baustahlgewebe v. komissio, tuomion 89 kohta ja em. asia C-51/92 P, Hercules Chemicals v. komissio, tuomion 75 kohta).

46 Tästä seuraa, että komissiolla on velvollisuus antaa väitetiedoksiannon adressaattien tutustua kaikkiin tutkimuksen aikana hankkimiinsa puolesta ja vastaan puhuviin asiakirjoihin, lukuun ottamatta kuitenkin luottamuksellisia asiakirjoja, kuten komission sisäisiä asiakirjoja (asia T-65/89, BPB Industries ja British Gypsum v. komissio, tuomio 1.4.1993, Kok. 1993, s. II-389, 29 kohta; Kok. Ep. XIV, s. 1, joka on myöhemmin vahvistettu em. asiassa C-310/93 P, BPB Industries ja British Gypsum v. komissio, tuomion 25 kohta; ks. myös em. asia T-7/89, Hercules Chemicals v. komissio, tuomion 54 kohta ja asia T-221/95, Endemol v. komissio, tuomio 28.4.1999, Kok. 1999, s. II-1299, 66 kohta). Edellä todettu pätee myös silloin, kun on kysymys EHTY:n perustamissopimuksen kilpailusääntöjen soveltamisesta.

47 Nyt esillä olevassa asiassa on todettava, että kantajat, jotka eivät kiistä saaneensa tutustua komission päätöksensä perustana käyttämiin asiakirjoihin, tyytyvät väittämään, että niiden olisi pitänyt hallinnollisen menettelyn aikana saada tutustua myös komission sisäisiin asiakirjoihin. Kuten edellä on todettu, komissiolla ei kuitenkaan ole velvollisuutta antaa tällaisia asiakirjoja tutustuttaviksi hallinnollisen menettelyn kuluessa.

48 Teräsputkitapauksissa I ja II annettuihin määräyksiin perustuva väite ei heikennä tämän päätelmän paikkansapitävyyttä. Tältä osin on muistutettava, että näissä tapauksissa oli kysymys EHTY:n tuomioistuimen perussäännön 23 artiklan soveltamisesta ja erityisesti siitä, millä edellytyksillä komission sisäisiin asiakirjoihin saadaan tutustua oikeudenkäynnin aikana. Yhteisön oikeuden yleisiä periaatteita, jotka koskevat oikeutta tutustua komission asiakirja-aineistoon hallinnollisen menettelyn kuluessa, ei kuitenkaan sellaisinaan sovelleta oikeudenkäyntimenettelyyn (em. asia Baustahlgewebe v. komissio, tuomion 90 kohta), ja vastaavalla tavalla myöskään oikeudenkäyntimenettelyä koskevia säännöksiä ei voida soveltaa komissiossa käytävään hallinnolliseen menettelyyn.

49 KTS:n väite, jonka mukaan on prosessiekonomian periaatteen vastaista, että se saa tutustua komission sisäisiin asiakirjoihin vasta oikeudenkäyntivaiheessa, on merkityksetön, koska — kuten edellä on jo todettu (ks. 29—40 kohta) — edellytykset, jotka oikeuskäytännössä on asetettu mahdollisuudelle tutustua asiakirjaan oikeudenkäynnin kuluessa, eivät missään tapauksessa ole täyttyneet.

50 Kanneperuste on näin ollen perusteeton, joten se on hylättävä.

B *KTS:n oikeutta tulla kuulluksi Thyssen Stahlin toimien osalta on rikottu*

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut

51 KTS väittää, että komissio on rikkonut EHTY:n perustamissopimuksen 36 artiklan ensimmäistä kohtaa, koska KTS:n oikeutta tulla kuulluksi toimista,

joihin Thyssen Stahlin on väitetty osallistuneen, ei ole noudatettu. KTS muistuttaa, että KTN, jonka sijaan KTS on tullut, on 1.1.1995 hankkinut omistukseensa Thyssen Stahlin liiketoiminnan ruostumattomasta teräksestä valmistettujen levytuotteiden toimialalla ja on ostajana ottanut vastuun kilpailusääntöjen rikkomisista, joihin Thyssen Stahl on saattanut syyllistyä.

52 KTN ei kuitenkaan ole missään vaiheessa ilmoittanut hyväksyvänsä, ettei sitä kohtaan aloiteta uutta menettelyä, jos komissio määrää sille sakon Thyssen Stahlin toimista. KTN korostaa tältä osin, ettei komissio ollut KTN:ssä 8.10.1996 suoritetun tarkastuksen yhteydessä ilmoittanut sille, että Thyssen Stahliin kohdistunut menettely kohdistui vastedes KTN:ään. Komissio oli jopa antanut 24.4.1997 päivätyn uuden väitetiedoksiannon tiedoksi KTN:n ohella myös Thyssen Stahlille, ja molemmat yritykset olivat ottaneet siihen kantaa erikseen. KTN on väitetiedoksiantoon 30.6.1997 antamassaan vastauksessa kaiken lisäksi todennut nimenomaisesti, että se ottaa kantaa vain itseään koskeviin väitteisiin.

53 Komissio muistuttaa, että KTN on 23.7.1997 päivätyssä kirjeessään ilmoittanut, että hankittuaan omistukseensa Thyssen Stahlin toiminnan ruostumattomasta teräksestä valmistettujen levytuotteiden toimialalla se ottaa vastuun Thyssen Stahlin mahdollisista toimista menettelyn kohteena olevien tuotteiden osalta "taaksepäin vuoteen 1993 asti".

54 Komission mukaan se, että KTN:ltä kysyttiin, oliko se valmis ottamaan vastuun toimista, joihin Thyssen Stahlin väitettiin syyllistyneen, johtui juuri siitä, että käynnissä oli kaksi erillistä hallinnollista menettelyä. Thyssen Stahl oli jo ottanut kantaa väitetiedoksiantoon, ennen kuin KTN ilmoitti ottavansa vastuun. Päinvastaisen osoituksen puuttuessa KTN:n ilmoitus saattoi siis koskea vain tilannetta, jossa menettely, jonka viitenumero oli nimenomaisesti mainittu sen ilmoituksessa, tuolloin oli. Komission mukaan ilmoituksella ei näin ollen otettu vastuuta Thyssen Stahlille mahdollisesti määrättävän sakon maksamisesta, vaan

sillä otettiin vastuu Thyssen Stahlin mahdollisista toimista, jotka koskivat ruostumattomasta teräksestä valmistettuja levytuotteita. Komission mukaan tämän tulkinnan paikkansapitävyyden osoittaa se, että jos KTN olisi vastannut kieltävästi, kun siltä kysyttiin, ottaako se vastuun Thyssen Stahlin toimista, komissio olisi määrännyt sakon Thyssen Stahlille aloittamatta KTN:ään kohdistuvaa uutta menettelyä.

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

55 Puolustautumisoikeudet, joihin KTS on vedonnut, on nyt esillä olevassa asiassa taattu EHTY:n perustamissopimuksen 36 artiklan ensimmäisessä kohdassa, jonka mukaan komission on ennen tässä sopimuksessa määrätyn taloudellisen seuraamuksen määräämistä varattava sille, jota asia koskee, tilaisuus esittää huomautuksensa.

56 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan puolustautumisoikeuksien kunnioittaminen menettelyssä, joka saattaa johtaa seuraamusten määräämiseen, on yhteisön oikeuden perustavanlaatuinen periaate, jota on noudatettava kaikissa olosuhteissa silloinkin, kun kysymys on hallinnollisesta menettelystä. Tämän periaatteen tehokas noudattaminen edellyttää, että asianomaiselle yritykselle annetaan hallinnollisesta menettelystä lähtien tilaisuus esittää asianmukaisesti näkemyksensä esille tuotujen tosiseikkojen ja olosuhteiden paikkansapitävyydestä ja merkityksestä sekä niistä asiakirjoista, joita komissio on käyttänyt väitteidensä tukena (yhdistetyt asiat 100/80—103/80, Musique Diffusion française ym. v. komissio, tuomio 7.6.1983, Kok. 1983, s. 1825, 10 kohta; Kok. Ep. VII, s. 133; ks. myös asia T-30/91, Solvay v. komissio, tuomio 29.6.1995, Kok. 1995, s. II-1775, 59 kohta ja siinä mainittu oikeuskäytäntö). Tästä seuraa erityisesti, että komissio saa ottaa huomioon ainoastaan ne tosiseikat, joista asianomaisilla on ollut tilaisuus esittää näkemyksensä (em. yhdistetyt asiat Musique Diffusion française ym. v. komissio, tuomion 14 kohta).

57 On myös muistutettava, että luonnollisen henkilön tai oikeushenkilön, joka johti yritystä silloin, kun kilpailusääntöjä rikottiin, on lähtökohtaisesti vastattava kilpailusääntöjen rikkomisesta, vaikka toinen henkilö vastaisi yrityksen toi-

minnan harjoittamisesta silloin, kun päätös, jossa kilpailusääntöjen rikkominen todetaan, tehdään (ks. erityisesti asia C-279/98 P, Cascades v. komissio, tuomio 16.11.2000, Kok. 2000, s. I-9693, 78 kohta).

58 Nyt esillä olevassa asiassa asiakirja-aineistosta ilmenee ensinnäkin, että sekä KTN:lle että Thyssen Stahlille osoitettiin 24.4.1997 väitetiedoksianto ja että molemmat yritykset vastasivat siihen erikseen edustajiensa kirjeillä 30.6.1997. KTN on väitetiedoksiantoon antamassaan vastauksessa lisäksi todennut nimenomaisesti, että se esittää huomautuksensa "KTN:n nimissä ja puolesta".

59 On kiistatonta, että KTN, jonka seuraaja kantaja KTS on, on 23.7.1997 päivätyllä komissiolle osoitetulla kirjeellä hyväksynyt vuodesta 1993 alkaen vastuun seikoista, joista Thyssen Stahlia moitittiin, vaikka Thyssen Stahlin toiminta kyseisillä tuotealoilla siirtyi sille vasta 1.1.1995.

60 KTN on edellä mainitussa kirjeessä todennut nimenomaisesti seuraavaa:

"Olette kirjeen otsikossa mainitussa menettelyssä [asia IV/35.814 — KTN] pyytänyt Thyssen Stahlin lakimääräiseltä edustajalta — —, että [KTN] Thyssen Stahlin ruostumattomien teräslevytuotteiden toimialan siirron johdosta nimenomaisesti vahvistaisi ottavansa vastuun Thyssen Stahlin mahdollisesti toteuttamista toimista vuodesta 1993 lähtien siltä osin kuin on kysymys tämän menettelyn kohteena olevista ruostumattomasta teräksestä valmistetuista levytuotteista. Tällä kirjeellä vahvistamme tämän nimenomaisesti."

61 Komissio on päätöksen 102 perustelukappaleessa todennut ilmoituksesta, että se on otettava huomioon päätöksen päätösosassa. Komissio on tämän perusteella katsonut KTN:n olevan vastuussa EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohdan vastaisina pidetyistä Thyssen Stahlin toimista (päätöksen 1 artikla) ja näin ollen määrännyt sille sakon myös niiden tosiseikkojen perusteella, joista Thyssen Stahlia on moitittu (päätöksen 2 kohta). Komissio on tältä osin katsonut päätöksen 78 perustelukappaleessa, että kilpailusääntöjen rikkominen, johon Thyssen Stahlin on katsottu syyllistyneen, on kestänyt joulukuusta 1993, jolloin pidettiin Madridin kokous, jossa ruostumattomasta teräksestä valmistettujen levytuotteiden tuottajat aloittivat yhteistoiminnan, 1.1.1995 asti, jolloin Thyssen Stahlin tämä toimiala luovutettiin.

62 On korostettava, ettei ole kiistetty, että komissiolla oli KTN:n 23.7.1997 antama ilmoitus huomioon ottaen poikkeuksellisesti oikeus katsoa KTN:n olevan vastuussa siitä kilpailusääntöjen rikkomista merkitsevästä toiminnasta, johon Thyssen Stahlin oli katsottu syyllistyneen joulukuun 1993 ja 1.1.1995 välisenä aikana. On nimittäin katsottava, että tällainen ilmoitus, joka vastaa erityisesti juuri yrityskeskittymiin liittyviä taloudellisia näkökohtia, merkitsee, että oikeushenkilön, jonka vastuulle toisen oikeushenkilön toiminta on siirtynyt sen jälkeen, kun toiminnan yhteydessä on rikottu kilpailusääntöjä, on vastattava tästä rikkomisesta, vaikka vastuun pääsääntöisesti pitäisi kuulua sille luonnolliselle henkilölle tai oikeushenkilölle, joka johti kyseistä yritystä silloin, kun kilpailusääntöjä rikottiin.

63 Koska ilmoitus kuitenkin merkitsee poikkeusta periaatteesta, jonka mukaan henkilölle — luonnolliselle henkilölle tai oikeushenkilölle — voidaan määrätä seuraamus vain seikoista, joista sitä itseään moititaan, sitä on tulkittava suppeasti. On erityisesti todettava, että ilmoituksen antaneen henkilön ei voida olettaa luopuneen käyttämästä puolustautumisoikeuksiaan, jollei se ole itse niin ilmoittanut.

64 Toisin kuin komissio asiallisesti väittää, KTN:n 23.7.1997 antamaa ilmoitusta ei voida tulkita niin, että KTN olisi samalla luopunut oikeudestaan tulla kuulluksi

seikoista, joista Thyssen Stahlia on moitittu tälle 24.4.1997 tiedoksi annetussa väitetiedoksiannossa ja joista KTN on suostunut vastedes vastaamaan, jos niiden johdosta määrätään sakko.

65 Tämä pitää paikkansa sitäkin suuremmalla syyllä, kun väitetiedoksianto on osoitettu erikseen KTN:lle ja Thyssen Stahlille ja kun KTN:lle ei väitetiedoksiannossa ilmeisestikään ole asetettu vastuuta toimista, joihin Thyssen Stahlin väitettiin syyllistyneen.

66 Nyt esillä olevassa asiassa on siis todettava, ettei komissio ole antanut KTN:lle tilaisuutta esittää huomautuksiaan niiden seikkojen paikkansapitävyydestä ja merkityksestä, joista Thyssen Stahlia on moitittu, ja ettei KTN näin ollen ole pystynyt käyttämään puolustautumisoikeuksiaan tältä osin.

67 Kuten oikeuskäytännöstä ilmenee, komissiolla ei näin ollen ollut oikeutta katsoa KTN:n olevan vastuussa Thyssen Stahlin toimista eikä siten oikeutta määrätä KTN:lle sakkoa niiden seikkojen johdosta, joista Thyssen Stahlia moitittiin, kun väitetiedoksianto oli tältä osin osoitettu vain Thyssen Stahlille (ks. yhdistetyt asiat C-395/96 P ja C-396/96 P, Compagnie maritime belge transports ym. v. komissio, tuomio 13.3.2000, Kok. 2000, s. I-1365, 146 kohta).

68 KTS:n kanneperustetta on tämä huomioon ottaen siis pidettävä perusteltuna, ja päätöksen 1 artikla on kumottava siltä osin kuin KTN:n on siinä katsottu olevan vastuussa kilpailusääntöjen rikkomisesta, johon Thyssen Stahlin on katsottu syyllistyneen.

II *Muotovirheen olemassaoloa koskeva kanneperuste*

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut

69 Kantajat väittävät, ettei päätöstä ole tehty sääntöjenmukaisesti, koska sitä on korjattu ja muutettu 2.2.1998 tehdyllä päätöksellä täsmentämättä päätökseen vaikuttaneita oikeudellisia virheitä ja ilmoittamatta, onko kyseiset virheet poistettu, joten kantajien mukaan komission työjärjestystä on rikottu.

70 AST väittää lisäksi, että päätöksen 38 ja 40 perustelukappale on jätetty pois sille tiedoksi annetusta kappaleesta, mitä se pitää vakavana muotovirheenä, koska se ei ole voinut saada täysin tietoonsa komission päättelyä ja puolustautua.

71 Koska kantajat eivät ole saaneet tutustua asiakirja-aineistoon hallinnollisen menettelyn aikana, ne pyytävät, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin määräisi tältä osin prosessinjohtotoimien toteuttamisesta.

72 Komissio toteaa, että 2.2.1998 tehdyllä päätöksellä korjattu virhe, jota kantajat luulevat oikeudelliseksi virheeksi, koski päätöksen 3 artiklan ensimmäisessä kohdassa mainittuja tilinumeroita, joille sakot oli maksettava. Komissio korostaa, että korjauksesta mainittiin nimenomaisesti 5.2.1998 päivätyssä kirjeessä, joka lähetettiin kantajille ja muille yrityksille samalla, kun päätös annettiin niille virallisesti tiedoksi. Asianosaisille telekopiona 21.1.1998 lähetetty päätös oli komission mukaan lisäksi täsmälleen samanlainen kuin 5.2.1998 päivätyllä kirjeellä tiedoksi annettu päätös.

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

73 Oikeuskäytännön mukaan päätöksen adressaatille tai adressaateille tiedoksi annetun päätöksen päätösosan ja perustelujen on oltava yhtäpitäviä komission jäsenten kollegiossa tekemän päätöksen päätösosan ja perustelujen kanssa, lukuun ottamatta yksinomaan oikeinkirjoitukseen tai kieliasuun kohdistuvia muutoksia, joita asiakirjan tekstiin voidaan tehdä vielä sen jälkeenkin, kun asiakirja on lopullisesti hyväksytty kollegiossa (asia C-137/92 P, komissio v. BASF ym., tuomio 15.6.1994, Kok. 1994, s. I-2555, 62—70 kohta; Kok. Ep. XV, s. 239).

74 Nyt esillä olevassa asiassa on todettava, että päätöksen päätösosan 3 artiklan ensimmäinen kohta, sellaisena kuin se annettiin asianosaisille tiedoksi 21.1.1998, sisälsi sen pankkitilin numeron, jolle määrätyt sakot oli maksettava. Komissio on 2.2.1998 tekemällään päätöksellä korvannut tämän tilinumeron useilla eri tilinumeroilla. Edellä mainitulla 2.2.1998 tehdyllä päätöksellä tehtiin ainoastaan tämä muutos, ja muutos oli jo otettu huomioon päätöksessä, joka annettiin kantajille virallisesti tiedoksi 5.2.1998 ja jonka liitteenä lähetettiin kirje, jossa komission jäsenten kollegion tekemä korjaus oli kaiken lisäksi mainittu nimenomaisesti. Ei ole kiistetty, että päätökseen ei tehty mitään muuta muutosta. Koska päätös on kantajille tiedoksi annetussa muodossaan yhtäpitävä komission jäsenten kollegiossa tekemän päätöksen kanssa, väite, jonka mukaan päätöksenteon yhteydessä on tapahtunut sääntöjenvastaisuuksia, ei ole perusteltu.

75 Väitteestä, jonka mukaan AST:lle tiedoksi annetussa päätöksessä ei ollut 38 ja 40 perustelukappaletta, riittää, kun todetaan, että kysymys on pelkästä numerointivirheestä, jolla ei ole merkitystä, koska AST:lle tiedoksi annetun päätöksen tekstissä näitä kohtia vastaavat 37 perustelukappaleen toinen kohta ja 39 perustelukappaleen toinen kohta.

76 Kanneperuste on näin ollen hylättävä eikä prosessinjohtotoimia koskevaa pyyntöä ole syytä hyväksyä.

III *Perustelujen puuttumista, tosiseikkojen arvioinnissa tapahtuneita ilmeisiä virheitä ja oikeudellisia virheitä koskevat kanneperusteet*

A *Kilpailusääntöjen rikkomisen alkuperä*

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut

77 Kantajat väittävät, että päätöksessä on arviointivirheitä ja että se perustuu harkintavallan väärinkäyttöön, koska siinä on tukeuduttu seostelisän laskukaavan alkuperää koskeviin toteen näyttämättömiin väitteisiin, jotka ovat omiaan vaikuttamaan päätöksen kohteena olevan kilpailusääntöjen rikkomisen arviointiin ja sakon suuruuden määrittämiseen.

78 Kantajat moittivat komissiota tältä osin siitä, että se on todennut päätöksen 19, 50 ja 56 perustelukappaleessa, että ruostumattoman teräksen tuottajat alkoivat yhteistoiminnan seurauksena soveltaa seostelisän yhdenmukaista laskukaavaa vuonna 1988 ja että vuodesta 1994 lähtien yhdenmukaisesti toteutetut viitearvojen muutokset ovat vain yksi tämän kehityksen seurauksista. Kantajat moittivat komissiota tältä osin erityisesti siitä, että se on viitannut ruostumattomasta teräksestä valmistettujen kylmävalssattujen levytuotteiden eurooppalaisten tuottajien välistä sopimusta ja yhdenmukaistettuja menettelytapoja koskevasta EHTY:n 65 artiklan mukaisesta menettelystä 18 päivänä heinäkuuta 1990 tehtyyn komission päätökseen 90/417/EHTY (EYVL L 220, s. 28).

79 AST katsoo lisäksi, että komission päätöksensä 55 perustelukappaleessa esittämällä toteamuksella, jonka mukaan seostelisän laskukaavaan sisältyvät laskuarvot voidaan rinnastaa yritysten yhteistoimintaan liittyvistä sopimuksista, päätöksistä ja yhdenmukaistetuista menettelytavoista annetussa tiedonannossa (EYVL 1968, C 75, s. 3; jäljempänä vuoden 1968 tiedonanto) tarkoitettuihin suosituksiin, pyritään ainoastaan väittämään, että kartellin tavoite oli selvästi vakavampi, kuin mitä se todellisuudessa oli ollut.

80 Jotta voitaisiin varmistua niiden seikkojen paikkansapitävyydestä, joihin komissio on perustanut nämä kaksi toteamusta, AST on pyytänyt ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuinta määräämään, että komission on esitettävä sisäisiä asiakirjojaan.

81 Komissio on vastannut tähän, ettei kantajien ole väitetty syyllistyneen mihinkään kilpailusääntöjen rikkomiseen ennen vuotta 1993. Tätä ajankohtaa edeltävien tosiseikkojen arviointi ei komission mukaan myöskään ole millään tavalla vaikuttanut todetun kilpailusääntöjen rikkomisen arviointiin ja määrätyn sakon suuruuden laskemiseen.

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

82 On todettava, että kartellin tavoitteena, jota on kuvailtu erityisesti päätöksen 47 perustelukappaleessa, oli, että kaikki ruostumattomasta teräksestä valmistettujen levytuotteiden tuottajat soveltaisivat samasta päivämäärästä alkaen jo aiemmin käytössä olleessa seostelisän laskukaavassa samoja viitearvoja, jotta ruostumattomasta teräksestä valmistettujen levytuotteiden hintoja olisi saatu korotettua.

83 Kilpailusääntöjen rikkomisen keston osalta on lisäksi huomattava, että komissio on päätöksen 50 perustelukappaleessa todennut, että vaikka onkin aihetta ajatella, että kartelli oli peräisin vuodelta 1988, jolloin yritykset käyttivät samaa seostelisän laskukaavaa, tosiseikat eivät kuitenkaan ole tältä osin riittävän vakuuttavia. Komissio on tämän perusteella päätellyt, että kartelli, joka ilmeni tähän laskukaavaan sisältyvien viitearvojen yhdenmukaisena muuttamisena, oli alkanut joulukuussa 1993 pidetystä Madridin kokouksesta ja jatkunut päätöksentekopäivään saakka. Komissio on katsonut kilpailusääntöjen rikkomisen kestäneen vain neljä vuotta eli Madridin kokouksen ajankohdan ja päätöksentekoajankohdan välisen ajan, lukuun ottamatta Avestaa ja Thyssen Stahlia, joiden komissio on katsonut rikkoneen kilpailusääntöjä lyhyemmän ajan (päätöksen 78 perustelukappale).

84 Tämä osoittaa, ettei sillä, että komissio on saattanut katsoa kartellin alkaneen jo siitä, kun yritykset käyttivät vuodesta 1988 lähtien samaa seostelisän laskukaavaa, ole ollut mitään oikeudellisia seurauksia sen enempää kilpailusääntöjen rikkomisen luokittelun osalta kuin sakon määrän laskennan osalta, toisin kuin kantajat väittävät. Tämä komission toteamus ei siis voi vaikuttaa päätöksen lainmukaisuuteen.

85 Sama koskee päätöksen 19 ja 56 perustelukappaleessa olevaa viittausta päätökseen 90/417/EHTY; viittauksella on tarkoitettu ainoastaan kuvailla asiayhteyttä, johon seostelisän laskukaavan käyttö liittyi, eikä sen ole tarkoitus liittyä päätöksen kohteena olevan kartellin tavoitteen, vaikutuksen tai keston arviointiin tai sakon määrän laskemiseen.

86 Myös väite, jonka mukaan viittauksella vuoden 1968 tiedonantoon olisi tarkoitettu näyttää toteen, että kartellin tavoite oli selvästi vakavampi, kuin mitä se oli todellisuudessa ollut, on hylättävä.

87 Tältä osin on nimittäin syytä todeta, että komissio on viitannut vuoden 1968 tiedonantoon osoittaakseen, että toisin kuin kyseessä olleet yritykset väittivät, niiden täytyi tietää, mikä oli komission käsitys laskukaavoja koskevista sopimuksista. Komissio on siis todennut päätöksen 62 ja 63 perustelukappaleessa, että vuoden 1968 tiedonannon mukaan sopimusten, joiden yksinomaisena tavoitteena on yhteisten laskukaavojen määrittäminen, ei pidä katsoa rajoittavan kilpailua, mutta tämä ei päde silloin, kun laskukaavat sisältävät määrättyjä laskentatekijöitä. Komissio on tältä osin viitannut päätöskäytäntöönsä ja muistuttanut, että jälkimmäisen tyyppiset laskukaavat rinnastetaan kilpailua rajoittaviin suosituksiin, koska ne ovat omiaan vaikuttamaan yritysten hintapolitiikkaan mahdollistamalla kustannusten laskemisen.

88 AST ei ole nyt esillä olevassa asiassa kuitenkaan tuonut esiin mitään seikkaa, joka olisi omiaan kyseenalaistamaan näiden toteamusten aiheellisuuden, tai osoittanut, että komissio pyrki johonkin muuhun tavoitteeseen kuin osoittamaan, että päätöksen kohteena oleva kartelli rajoitti kilpailua.

89 Lopuksi on todettava, ettei AST ole tuonut esiin yhtään painavaa syytä eikä näyttänyt toteen sellaisten poikkeuksellisten olosuhteiden olomassaoloa, joiden vuoksi olisi perusteltua poiketa pääsäännöstä, jonka mukaan kantajilla ei ole oikeutta tutustua komission sisäisiin asiakirjoihin. AST:n pyyntö tällaisten asiakirjojen esittämisestä on siis hylättävä.

90 Edellä todetusta seuraa, että kanneperuste on hylättävä.

B *Kartellin tavoite ja luokittelu*

1 Madridin kokouksen kuvailu

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut

91 Kantajat väittävät, että Madridin kokouksen tavoitetta on päätöksen 44 perustelukappaleessa kuvailtu virheellisesti ja epätarkasti. Tämän kuvauksen mukaan kyseiset yritykset eivät nimittäin sopineet ainoastaan seostelisän laskukaavaan sisältyvien seosteaineiden viitearvojen käyttöönottamisesta ja soveltamisesta vaan myös yhdenmukaisen laskukaavan käyttöönottamisesta. Kantajien mukaan tämä

toteamus on ristiriidassa sen väitteen kanssa, jonka mukaan yhdenmukaista laskukaavaa alettiin käyttää vuoden 1988 paikkeilla.

92 AST toteaa lisäksi, että kartellin tavoitetta on kuvailtu ristiriitaisesti ja epätäsmällisesti. Vaikka päätöksen 70 perustelukappale on oikeansisältöinen, koska siinä todetaan, että kartellilla pyrittiin vain muuttamaan seostelisän laskukaavaan sisältyviä viitearvoja millään tavalla sitoutumatta niiden myöhempään pysyttämiseen, päätöksen päätösosan 1 artiklassa kuitenkin määritellään kilpailusääntöjen rikkominen siten, että kysymys ei ollut pelkästään näiden arvojen muuttamisesta vaan myös niiden yhdenmukaisesta soveltamisesta. AST:n mukaan mikään ei kuitenkaan osoita, että Madridin kokouksen tavoitteena olisi ollut myös niiden viitearvojen pysyttäminen, joiden käytöstä oli päätetty.

93 Komission mukaan Madridin kokouksen todellista tavoitetta koskevat kantajien väitteet eivät ole perusteltuja, koska komissio ei ole päätöksessä lausunut seostelisän yhdenmukaisen laskukaavan käyttöön ottamisesta vaan siitä, että olemassa olevassa laskukaavassa on käytetty uusia viitearvoja, jotka ovat samoja kaikille yrityksille. AST:n väitteellä pyritään komission mukaan kiistämään kilpailusääntöjen rikkomisen jatkuvuus.

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

94 On todettava, että päätöksen 44 perustelukappaleessa todetaan seuraavaa:

"— — Madridin kokouksella oli yksi tavoite: ruostumattoman teräksen hinnan korottaminen seosten hinnan nousun tasoittamiseksi. Kokouksessa esiteltiin aiemmin sovellettujen seostelisien erilaiset laskukaavat, ja kokouksen seu-

rauksena kaikki yritykset toimivat samalla tavalla. Yritykset ovat soveltaneet 1 päivästä helmikuuta 1994 alkaen myyntiinsä Euroopassa, lukuun ottamatta Espanjaa ja Portugalia, viimeksi vuonna 1991 käytetyn kaavan perusteella laskettua seostelisää. Viitearvioina on käytetty syyskuussa 1993 vallinneita seosten kursseja. — — "

95 Kuten on vahvistettu myös päätöksen 45 perustelukappaleessa, jossa viitataan "seostelisän uu[teen] käyttöönotto[on] siten, että ruostumattoman teräksen valmistajat soveltavat vapaaehtoisesti samoja arvoon ja päivämäärään liittyviä yksityiskohtaisia sääntöjä", komission arviointi ei koskenut itse yhdenmukaisen laskukaavan käyttöä, joka oli alkanut jo ennen vuotta 1993, vaan sitä, että tähän laskukaavaan sisällytettiin viitearvoja, jotka olivat samat kaikille yrityksille.

96 Kuten edellä on jo todettu (ks. 82 kohta), päätöksen 47 perustelukappaleessa on päätelty tästä, että kartellin tavoitteena oli, että kaikki yritykset soveltaisivat samasta päivämäärästä alkaen jo aiemmin käytössä olleessa seostelisän laskukaavassa samoja viitearvoja, jotta ruostumattoman teräksen hintoja olisi saatu korotettua.

97 Näistä seikoista ilmenee, ettei Madridin kokousta ole päätöksessä kuvailtu niin, että se olisi koskenut seostelisän laskukaavan käyttöönottoa, vaan sitä on kuvailtu niin, että se on koskenut sellaisten viitearvojen sisällyttämistä tähän kaavaan, jotka ovat samoja kaikille tuottajille.

98 AST:n väite, jonka mukaan kartellin tavoite on määritelty ristiriitaisesti ja epätäsmällisesti, koska ei ole osoitettu, että kartelli olisi koskenut myös seostelisän laskukaavaan sisällytettyjen viitearvojen pysyttämistä, on samoin hylättävä. Todetessaan, että kartellin tavoitteena oli, että tässä laskukaavassa käytettäisiin samoja viitearvoja, komissio on väistämättä katsonut yritysten pyrkineen siihen, että näitä arvoja todella sovelletaan. Sitä, onko komissio osoittanut oikeudelli-

sesti riittävällä tavalla, että tilanne oli tämä, kuuluu arvioida tutkittaessa kilpailusääntöjen rikkomisen kestoa koskevaa kanneperustetta (ks. jäljempänä 174—184).

99 Kanneperuste on näin ollen hylättävä.

2 Hintojen ja seostelisien yhtenäistäminen

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut

100 Kantajat kiistävät niiden toteamusten merkityksellisyyden, joita komissio on tehnyt seostelisän soveltamiseen liittyvistä käytännön järjestelyistä. Kantajat väittävät, että päätöksessä on ilmeinen arviointivirhe tosiseikkojen osalta sekä tätä koskeva oikeudellinen virhe, koska siinä väitetään, että yritykset ovat kansallisten markkinoidensa ulkopuolella yhtenäistäneet ruostumattomasta teräksestä valmistettujen levytuotteidensa hinnat yhden tuottajan noudattamien hintojen kanssa (päätöksen 39 perustelukappaleen kolmas kohta).

101 Kantajat väittävät, että EHTY:n perustamissopimuksen 60 artiklassa määrätään nimenomaisesti hintojen "yhtenäistämismekanismista", jonka perusteella tuottajat yhtenäistävät kansallisten markkinoidensa ulkopuolella soveltamansa hinnat kansallisen tuottajan hintojen kanssa tai tällaisen tuottajan puuttuessa tärkeimmän tavarantoimittajan hintojen kanssa. Koska hintojen yhtenäistäminen on seurausta itsenäisestä käyttäytymisestä, toteamus, jonka mukaan on olemassa EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklassa tarkoitettu sopimus, on siis vailla todistusvoimaa. Päätöksen 38 ja 40 perustelukappaleessa lainatut Avestan ilmoitukset ovat näin ollen samalla tavalla merkityksettömiä, koska niissä viitataan ainoastaan hintojen yhtenäistämiseen, joka ei päätöksen 40 perustelukappaleen mukaan kaiken lisäksi ollut "johdonmukais[ta]".

102 AST väittää lisäksi, että nämä ruostumattomasta teräksestä valmistettujen levytuotteiden hintojen yhtenäistämistä koskevat arviot osoittavat, että komissio on arvioinut kartellin tavoitetta ilmeisen virheellisesti katsoessaan, että kartelli koski myös levytuotteiden hintoja eikä pelkästään seostelisää.

103 Kantajat katsovat vielä, että päätöksen saksan- ja italiankielisten versioiden sanamuotojen erot vahvistavat, että päätös on virheellinen ja perustelematon siltä osin kuin kysymys on yritysten markkinakäyttäytymisen arvioimisesta. Päätöksen saksankielisen version 39 perustelukappaleessa nimittäin todetaan, että yritykset ovat sopineet ("geeinigt") saman valmistajan hintataulukon soveltamisesta, kun taas italiankielisen version mukaan yritykset ovat mukautuneet ("si sono allineate") siihen. Päätöksen saksankielinen versio on kantajien mukaan selvästi virheellinen tältä osin, koska se ei vastaa myöskään Avestan ilmoituksia, joihin on vedottu tämän toteamuksen tueksi. KTS korostaa vastauskirjelmässään, että vaikka komissio myöntää itsekin, että ilmaisu "geeinigt" on omiaan aiheuttamaan sekaannusta, se ei tee niitä väistämättömiä päätelmiä, jotka koskevat perustelujen ristiriitaisuutta.

104 Kantajat pyytävät joka tapauksessa, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin määräisi EHTY:n tuomioistuimen perussäännön 25 artiklan nojalla asiantuntijalausunnon hankkimisesta sen selvittämiseksi, onko päätöksen eri kieliversioiden ja erityisesti saksan- ja italiankielisten versioiden välillä asiallisia eroja.

105 Komissio vastaa tähän, että päätös ei kohdistu kartelliin, joka koskee yhdenmukaisen hintaluettelon soveltamista levytuotteiden osalta, vaan kartelliin, joka koskee seostelisän laskukaavan käyttöä samanlaisissa olosuhteissa. Tässä asiayhteydessä päätöksen 39 perustelukappale on vain yksi kuvaus seostelisän laskukaavan soveltamista koskevista yksityiskohtaisista säännöistä, eikä sillä, ovatko yritykset sopineet levytuotteiden hinnoista vai eivät, ole ollut mitään merkitystä etenkään sakon määrää laskettaessa. Komission mukaan päätöksen 29—36 perustelukappaleesta ilmenee tältä osin selvästi, että yritykset päättivät

Madridin kokouksen seurauksena soveltaa seostelisää kaikilla — sekä kotimaan että ulkomaiden — markkinoilla, kuten myös päätöksen 38 perustelukappaleessa lainattu Avestan muistio osoittaa. Päätöksen 42 perustelukappaleesta ja sitä seuraavista perustelukappaleista ilmenee lisäksi, että nämä seostelisän soveltamista koskevat yksityiskohtaiset säännöt mahdollistivat sen, että kukin tuottaja oli etukäteen selvillä siitä, minkä kannan kaikki yritykset aikoivat omaksua.

106 EHTY:n perustamissopimuksen 60 artiklassa määrättyä hintojen yhtenäistämismekanismia ei komission mukaan näin ollen ollut millään tavalla jätetty huomiotta, ja päätöksen saksankielisen version 39 perustelukappale voi aiheuttaa sekaannusta vain, jos sitä tarkastellaan irrallaan.

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

107 Ensiksi on tutkittava, onko päätöksessä kantajien väitteiden mukaisia arviointivirheitä siltä osin kuin kysymys on seostelisän soveltamiseen liittyvien käytännön järjestelyjen kuvailusta, joka sisältyy päätöksen 37—41 perustelukappaleeseen.

108 Tältä osin on syytä todeta aluksi, että toisin kuin kantajat väittävät, päätöksessä ei ole katsottu, että kantajat olisivat rikkoneet kilpailusääntöjä osallistumalla ruostumattomasta teräksestä valmistettujen levytuotteiden hintoja koskevaan kartelliin, vaan — kuten edellä on todettu (ks. 82 kohta) — kantajien on ainoastaan katsottu osallistuneen kartelliin, jonka tavoitteena oli, että seostelisän laskukaavaan sisällytettäisiin yhdenmukaisesti samat seosteaineiden viitearvot ja että näitä viitearvoja sovellettaisiin yhdenmukaisesti.

109 Sillä, että päätöksen 39 perustelukappaleen kolmannessa kohdassa on viitattu ruostumattomasta teräksestä valmistettujen levytuotteiden hintojen yhtenäistämiseen, jonka kyseessä olevat yritykset ovat toteuttaneet kansallisten markkinoidensa ulkopuolella yhden tuottajan noudattamia hintoja koskevan luettelon perusteella, ei näin ollen ole ollut mitään vaikutusta komission oikeudelliseen arvioon kilpailusääntöjen rikkomisesta eikä sakkojen suuruuden määrittämiseen, mitä kantajat eivät edes kiistä.

110 Seuraavaksi on todettava, että komissio on päätöksessä selvittänyt seostelisän soveltamiseen liittyviä käytännön järjestelyjä viittaamalla muihin olosuhteisiin kuin niihin, jotka liittyvät ruostumattomasta teräksestä valmistettujen levytuotteiden hintojen yhtenäistämiseen, joka oli vain yksi niistä tekijöistä, jotka olivat luonteenomaisia asiayhteydelle, jossa yhteistoimintaa harjoitettiin.

111 Päätöksessä nimittäin tukeudutaan pääasiallisesti 17.1.1994 päivättyyn Avestan muistioon, jossa kuvaillaan seostelisän soveltamista koskevia yksityiskohtaisia sääntöjä Madridin kokouksen jälkeen ja jossa on todettu muun muassa seuraavaa: "Noudatamme kaikilla tuotantomarkkinoilla kansallisen valmistajan omaksumaa linjaa, etenkin valmistajan ilmoittaman seostelisän osalta" (päätöksen 38 perustelukappale). Päätöksen mukaan muistiossa on myös todettu seuraavaa: "[Avesta] on yleensä, vaikkakaan ei johdonmukaisesti, noudattanut kansallisen valmistajan tai tärkeimmän tavarantoimittajan linjaa niillä kansallisilla markkinoilla, joilla [Avesta] ei ole ollut kansallinen valmistaja, tai tärkeimmän tavarantoimittajan linjaa markkinoilla, joilla kansallista valmistajaa ei ole[, mikä] on perinteinen käytäntö ruostumattoman teräksen markkinoilla" (päätöksen 40 perustelukappale).

112 Päätöksen 41 perustelukappaleessa todetaan lisäksi, että eri tuottajat lähettivät asiakkailleen kirjeitä, joissa ilmoitettiin seostelisän laskennassa käytettävien viitearvojen muuttumisesta Madridin kokouksen seurauksena. Eräässä 31.1.1994 päivätyssä kirjeessä eräs tuottajista on todennut erityisesti, että "meidän ainoana vaihtoehtonamme on soveltaa seostelisää kaikkiin ruostumattomasta teräksestä valmistettuihin levytuotteisiin noudattamalla muiden valmistajien kanssa samaa linjaa".

113 Nämä todisteet huomioon ottaen on todettava, ettei siis ole näytetty toteen, että päätöksessä olisi arviointivirheitä siltä osin kuin siinä todetaan, että yritykset ovat vapaaehtoisesti ja tosiasiallisesti yhtenäistäneet seostelisät Madridin kokouksen seurauksena.

114 Koska päätöksessä on lisäksi selvästi esitetty, miten komissio on päätynyt tähän päätelmään, väitettä, jonka mukaan päätöksen perustelut puuttuvat tältä osin, ei voida hyväksyä.

115 Toiseksi on tutkittava, onko päätös kantajien väittämällä tavalla oikeudellisesti virheellinen sen vuoksi, että siinä olisi jätetty huomiotta EHTY:n perustamissopimuksen 60 artiklalla käyttöön otettu hintojen yhtenäistämismekanismi.

116 Tältä osin on muistutettava, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan EHTY:n perustamissopimuksen 60 artiklan 2 kohdassa määrätyllä hinnastojen ja myyntiehtojen julkistamisvelvollisuudella pyritään ensinnäkin estämään kielletyt menettelytavat niin hyvin kuin mahdollista, toiseksi mahdollistamaan se, että ostajat saavat täsmällisiä tietoja hinnoista ja että myös ne voivat osallistua syrjivien menettelytapojen valvontaan, sekä kolmanneksi mahdollistamaan se, että yritykset saavat tarkan tiedon kilpailijoidensa hinnoista ja pystyvät mukautumaan niihin (ks. asia 1/54, Ranska v. korkea viranomainen, tuomio 21.12.1954, Kok. 1954, s. 7, erityisesti s. 24 ja asia 149/78, Rumi v. komissio, tuomio 12.7.1979, Kok. 1979, s. 2523, 10 kohta).

117 Kunkin yrityksen on kuitenkin vahvistettava hinnastoissa esiintyvät hinnat itsenäisesti ja ilman yritysten välistä hiljaistakaan sopimusta. Erityisesti on todettava, ettei se, että 60 artiklan määräykset ovat omiaan rajoittamaan kilpailua, estä EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohdassa määrätyn kartellikiellon soveltamista (em. asia Ranska v. korkea viranomainen, Kok. 1954, s. 31 ja asia T-141/94, Thyssen Stahl v. komissio, tuomio 11.3.1999, Kok. 1999, s. II-347, 312 kohta).

118 Lisäksi on todettava, ettei EHTY:n perustamissopimuksen 60 artiklassa määrätä, että yritysten olisi ennen hinnastojen julkistamista oltava keskenään yhteydessä vaihtaakseen tietoja tulevista hinnoistaan. Koska tällainen yhteydenpito estää yrityksiä vahvistamasta hinnastojaan itsenäisesti, se on omiaan vääristämään tavanomaista kilpailua EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohdassa tarkoitetulla tavalla (em. asia Thyssen Stahl v. komissio, tuomion 313 kohta).

119 Nyt esillä olevassa asiassa on tosin kiistatonta, että ruostumattoman teräksen tuottajat ovat täyttäneet hintojen ja myyntiehtojen julkistamista koskevan velvollisuutensa EHTY:n perustamissopimuksen 60 artiklan 2 kohdan a alakohdan mukaisesti lähettämällä ne säännöllisesti komissiolle ja että kukin yrityksistä on tällä perusteella ilmoittanut komissiolle ne seostelisien määrät, joita ne aikoivat soveltaa 1.2.1994 lähtien (päätöksen 37 perustelukappale).

120 Kantajat eivät kuitenkaan voi tehokkaasti vedota edellä mainittujen määräysten mukaiseen yhtenäistämismekanismiin, koska seostelisän laskemiseen tarkoitettujen viitearvojen yhtenäistäminen, johon on viitattu asiakirjoissa, joita komissio on lainannut päätöksen 38, 40 ja 41 perustelukappaleessa, ei johtunut hinnastojen julkistamisesta vaan yhteistoiminnasta, jota tuottajat harjoittivat etukäteen Madridin kokouksessa ja jonka avulla sovittiin samojen viitearvojen käyttöönotosta sen mahdollistamiseksi, että seostelisiä voitiin yhdenmukaistaa ylöspäin.

121 Tästä seuraa, ettei komissio ole mitenkään jättänyt huomiotta EHTY:n perustamissopimuksen 60 artiklasta ilmenevää hintojen yhtenäistämismekanismia ja ettei päätöksessä näin ollen ole tältä osin mitään oikeudellista virhettä.

122 Väitteestä, joka koskee päätöksen saksan- ja italiankielisten versioiden eroja, riittää, kun todetaan, että termillä sopimus, jota on päätöksen saksankielisen version 39 perustelukappaleessa käytetty ruostumattomasta teräksestä valmistettujen levytuotteiden hintojen yhtenäistämisen osalta, ei ole ollut mitään vaikutusta siihen, miten käyttäytyminen, johon kyseisten yritysten on väitetty

syyllistyneen ja joka — kuten edellä on todettu — koski seostelisän laskukaavan soveltamista koskevia yksityiskohtaisia sääntöjä eikä edellä mainittujen tuotteiden lopullista hintaa, on luokiteltu. Asiantuntijalausunnon hankkimista koskeva pyyntö on näin ollen hylättävä.

123 Edellä todetusta seuraa, että kanneperuste on perusteeton ja että se on hylättävä.

3 Perustelujen puuttuminen sen osalta, onko käyttäytyminen luokiteltava sopimukseksi vai yhdenmukaistetuksi menettelytavaksi

Kanneperusteen tutkittavaksi ottaminen

124 Komissio väittää, että KTS:n kanneperuste on uusi, koska se on esitetty vasta vastauskirjelmässä, ja että se on näin ollen jätettävä tutkimatta ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestyksen 48 artiklan 2 kohdan mukaisesti.

125 Vakiintuneesta oikeuskäytännöstä ilmenee tältä osin, että kanneperuste, joka koskee perustelujen puuttumista tai riittämättömyyttä, kohdistuu oikeusjärjestyksen perusteisiin kuuluvaan seikkaan, ja yhteisöjen tuomioistuinten on tutkittava se viran puolesta (asia C-367/95 P, komissio v. Sytraval ja Brink's France, tuomio 2.4.1998, Kok. 1998, s. I-1719, 67 kohta), ja asianosaiset voivat vedota siihen missä tahansa oikeudenkäynnin vaiheessa (asia C-166/95 P, komissio v. Daffix, tuomio 20.2.1997, Kok. 1997, s. I-983, 25 kohta).

126 Kanneperuste voidaan näin ollen ottaa tutkittavaksi.

Kanneperusteen asiasisällön tarkastelu

— Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut

127 KTS väittää vastauskirjelmässään, että komissio on rikkonut EHTY:n perustamissopimuksen 15 artiklaa, jossa se velvoitetaan perustelemaan päätöksensä, sillä KTS:n mukaan komissio on sekoittanut yhdenmukaistettua menettelytapaa ja sopimusta koskevat väitteet.

128 Komissio vastaa tähän, ettei se, että kartelli luokitellaan sopimukseksi ja toissijaisesti yhdenmukaistetuksi menettelytavaksi, ole oikeuskäytännössä tarkoitettua moniselitteistä perustelua (asia T-1/89, Rhône-Poulenc v. komissio, tuomio 24.10.1991, Kok. 1991, s. II-867, 119—124 kohta).

— Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

129 EHTY:n perustamissopimuksen 15 artiklassa edellytettyjen perustelujen on mahdollistettava yhtäältä se, että sille, jota toimenpide koskee, selviävät sen syyt, jotta se voisi tarvittaessa puolustaa oikeuksiansa ja tutkia, onko päätös asianmukainen, ja toisaalta se, että yhteisöjen tuomioistuimet voivat valvoa päätöksen laillisuutta. Perusteluvaatimusta on arvioitava tapauksen olosuhteiden, muun muassa kyseisen toimenpiteen sisällön, esitettyjen syiden ja päätöksentekoon liittyneen tilanteen perusteella (asia T-57/91, NALOO v. komissio, tuomio 24.9.1996, Kok. 1996, s. II-1019, 298 ja 300 kohta).

130 Nyt esillä olevassa asiassa on tutkittava, onko sitä, että kartelli on luokiteltu EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohdassa tarkoitetuksi sopi-

mukseksi ja — toissijaisesti — tässä kohdassa tarkoitetuksi yhdenmukaistetuksi menettelytavaksi, perusteltu riittävästi. Tässä tarkoituksessa on tutkittava, onko päätöksessä riittävä selvitys näiden molempien käsitteiden tunnusmerkistöjen täyttymisestä.

131 Siltä osin kuin on kysymys sopimukseksi luokittelemisesta, päätöksessä muistutetaan ensinnäkin, että perustamissopimuksen 65 artiklaa rikotaan, jos osapuolet pääsevät yhteisymmärrykseen, joka rajoittaa tai joka on omiaan rajoittamaan osapuolten kaupallista vapautta määrittämällä yritysten keskinäisen toiminnan markkinoilla tai yritysten poissaolon, eikä tämä edellytä, että seuraamuksista tai täytäntöönpanomenettelyistä olisi sovittu sopimuksessa tai että yhteisymmärrys ilmenisi asiakirjasta (päätöksen 43 perustelukappale).

132 Asian tosiseikkojen osalta on todettava, että päätöksen 44 perustelukappaleessa on selvitys, josta ilmenee, että kyseessä olevat yritykset olivat saavuttaneet yhteisymmärryksen. Tältä osin on ensinnäkin todettu, että Madridin kokouksen tavoitteena oli, että ruostumattoman teräksen hintoja saataisiin korotettua yhdenmukaisesti seosteaineiden hintojen nousun korvaamiseksi, ja että kokouksessa esiteltiin aiemmin sovelletut seostelisien erilaiset laskukaavat. Seuraavaksi päätöksessä on todettu, että kokouksen jälkeen kaikki yritykset käyttäytyivät samalla tavalla, mikä tarkoitti, että ne sovelsivat 1.2.1994 alkaen Euroopan myyntiin — Espanjaa ja Portugalia lukuun ottamatta — viimeksi vuonna 1991 käytetyn kaavan perusteella laskettua seostelisää, jossa käytettiin viitearvoina syyskuussa 1993 vallinneita seosteaineiden kursseja.

133 Päätöksessä on vielä todettu, että tästä yhteisymmärryksestä on todisteena Uginen kaikille Madridin kokoukseen osallistuneille tuottajille ja Outokummulle 20.12.1993 lähettämä telekopio, joka sisälsi kokouksen päätelmät ja jossa oli yksityiskohtainen selvitys seostelisän laskukaavasta kynnysarvot mukaan lukien ja ecun ja Yhdysvaltain dollarin välisistä vaihtokursseista seosteaineiden (nikkeli, kromi, molybdeeni) osalta sekä viitekuukausista ja standardoiduista seosteainepitoisuuksista.

134 Päätöksessä todetaan tältä osin myös, että päätöksen 41 perustelukappaleessa mainittujen joukkokirjeiden, joilla eri tuottajat ilmoittivat asiakkailleen seostelisän ottamisesta uudelleen käyttöön, sisältö vahvistaa, että kartelli oli aiheellista luokitella sopimukseksi. Eräässä, 28.1.1994 päivätyssä kirjeessä Ugine Savoie UK ilmoitti, että "Euroopan tasolla päätettiin ottaa seostelisä uudestaan käyttöön, jotta otetaan huomioon seosten kustannusten nousu syyskuusta 1993 alkaen. Tätä seostelisää sovelletaan yleisesti 1 päivästä helmikuuta 1994 alkaen". Eräässä toisessa, 31.1.1994 päivätyssä kirjeessä Thyssen Fine Steels Ltd ilmoitti asiakkailleen seuraavaa: " — — meidän ainoana vaihtoehtonamme on soveltaa seostelisää kaikkiin ruostumattomasta teräksestä valmistettuihin levytuotteisiin noudattamalla muiden valmistajien kanssa samaa linjaa. Kuten aiemmin soveltaessamme seostelisiä, seostelisien laskutapa on määritelty selkeästi ja tarkasti, jotta otetaan huomioon hintojen ja kustannusten välisen suhteen muutokset."

135 Siltä osin kuin on kysymys kartellin luokittelemisesta yhdenmukaistetuksi menettelytavaksi, päätöksen 45 perustelukappaleessa korostetaan kuitenkin, että "vaikka sopimukseksi luokitteleminen kiistettäisiin, joka tapauksessa seostelisän uusi käyttöönotto siten, että ruostumattoman teräksen valmistajat soveltavat vapaaehtoisesti samoja arvoon ja päivämäärään liittyviä yksityiskohtaisia sääntöjä on vähintäänkin ja epäilemättä yritysten yhdenmukaistettu menettelytapa — — ". Tältä osin on muistutettava, että kilpailua rajoittava salainen yhteistyö, jonka avulla yritykset ilmoittavat toisilleen etukäteen kunkin yrityksen kannasta siten, että kaikki voisivat muuttaa liiketaloudellista käyttäytymistään tietäen kilpailijoiden toimivan samalla tavalla, ei jää kartellikiellon ulkopuolelle.

136 Päätöksen näistä perustelukappaleista ilmenee näin ollen, että siinä on riittävällä tavalla tuotu esiin ne tärkeimmät tosiseikat ja oikeudelliset seikat, jotka ovat saaneet komission katsomaan, että kyseinen kartelli voitiin luokitella EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohdassa tarkoitetuksi sopimukseksi tai — toissijaisesti — tässä kohdassa tarkoitetuksi yhdenmukaistetuksi menettelytavaksi. On erityisesti todettava, että toisin kuin KTS väittää, päätöksessä on selvästi erotettu sopimukseksi luokitteleminen ja yhdenmukaistetuksi menettelytavaksi luokitteleminen kuvailemalla kummankin käsitteen tunnusmerkkejä.

137 Kanneperuste on näin ollen hylättävä.

C *Kartellin vaikutukset hintoihin*

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut

138 Kantajat väittävät, ettei komissio ole riittävällä tavalla näyttänyt toteen seostelisän laskukaavan vaikutuksia ruostumattomasta teräksestä valmistettujen levytuotteiden hintoihin eli siis niitä kilpailua rajoittavia vaikutuksia, joita on väitetty esiintyneen. Kantajien mukaan tältä osin esitetyt perustelut ovat virheellisiä ja joka tapauksessa riittämättömiä.

139 KTS:n mukaan komissio on tyytynyt toteamaan päätöksen 48 perustelukappaleessa, että seostelisän osuus voi olla jopa 25 prosenttia ruostumattoman teräksen kokonaishinnasta. KTS:n mielestä tässä arviossa on kuitenkin jätetty huomiotta, että käytännössä kaikilla asiakkailla on mahdollisuus ostaa tuotteet kiinteällä hinnalla muuttuvan hinnan sijasta.

140 AST puolestaan muistuttaa, että seostelisä on vain yksi ruostumattoman teräksen lopullisen hinnan osatekijöistä ja että seosteaineiden hintojen muutokset otetaan huomioon seostelisässä vasta tietyn rajan ylityttyä. Suurin osa ruostumattoman teräksen lopullisesta hinnasta on näin ollen jäänyt sopimuksen ulkopuolelle.

141 AST:n mukaan komissio on lisäksi esittänyt väitteitä, jotka ovat perustelemattomia ja joiden tueksi ei ole esitetty näyttöä. Väitteeseen, jonka mukaan ruostumattoman teräksen hinnannousu johtui vuodesta 1994 lähtien suurelta osin tuona ajankohtana tapahtuneesta erittäin voimakkaasta — noin 30 pro-

sentin suuruisesta — kysynnän kasvusta, ei AST:n mukaan ole vastattu. Huomioon ei ole myöskään otettu sitä, että Madridissa sovitun viitearvojen muutosten vaikutukset lakkasivat kesäkuusta 1994 alkaen, koska seosteaineiden hintojen kehitys johti siihen, että viitearvot olivat jälleen samalla tasolla kuin seostelisän laskukaavaan ennen muutosta sisältyneet alkuperäiset viitearvot.

142 AST väittää myös, että arvioitaessa, millaisia kilpailua rajoittavia vaikutuksia kartellilla on ollut, huomioon on otettava se, milloin uusia hintoja tosiasiallisesti sovellettiin asiakkaisiin, eikä sitä, milloin uudet hinnat ilmoitettiin komissiolle. AST alkoi soveltaa seostelisää vasta huhtikuussa 1994 eli yli kaksi kuukautta myöhemmin kuin muut tuottajat.

143 Kantajat väittävät lopuksi, että päätöksen 49 perustelukappaleen saksan- ja italiankielisten versioiden väliset erot vahvistavat, että päätöksen perustelut ovat ristiriitaisia siltä osin kuin on kysymys kartellin vaikutuksista hintoihin. Päätöksen saksankielisen version mukaan seostelisän viitearvojen muuttaminen ei ollut tammikuun 1994 ja maaliskuun 1995 välillä tapahtuneen ruostumattoman teräksen hintojen nousun syy, kun taas italiankielisen version mukaan tämän hintojen nousun ja seostelisän viitearvojen muuttamisen välillä oli konkreettinen syy-yhteys. Tämän vuoksi KTS pyytää, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin määräisi asiantuntijalausunnon hankkimisesta EHTY:n tuomioistuimen perussäännön 25 artiklan nojalla, ja AST pyytää, että kaikki tältä osin hyödylliset asiakirjat esitettäisiin EHTY:n tuomioistuimen työjärjestyksen 24 artiklan mukaisesti.

144 Komissio vastaa tähän, ettei päätöksessä ole tältä osin mitään arviointivirhettä eikä sen perusteluissa ole mitään puutteita.

145 Komission mukaan päätöksessä on selvästi tuotu esiin, että seostelisä on yksi osa kyseisten tuotteiden lopullisesta hinnasta ja että kartellin tavoitteena on näin ollen ollut hinnan erään osatekijän vahvistaminen. Komissio toteaa tältä osin, ettei ole todella kiistetty, että seostelisän osuus tuotteiden lopullisesta hinnasta

voi olla jopa 25 prosenttia. Hallinnollisen menettelyn aikana ilmoitetuista seikoista ilmenee joka tapauksessa, että maaliskuussa 1995 seostelisän osuus kylmävalssattujen levyjen lopullisesta hinnasta oli 24 prosenttia ja kuumavalssattujen levyjen lopullisesta hinnasta 25 prosenttia ja että muiden, nikkelipitoisempien teräslaatujen kohdalla seostelisän osuus hinnasta oli vielä suurempi.

146 KTS on yrittänyt osoittaa, ettei kilpailusääntöjen rikkomisen taloudellinen merkitys ollut kovin suuri, mutta komission mukaan KTN:n menettelyn aikana antamat ilmoitukset, joissa on väitetty, että kartellilla pyrittiin vastaamaan katastrofaaliseen taloudelliseen tilanteeseen, tekevät KTS:n yritykset tyhjiksi. Se, ettei päätöksessä ole nimenomaisesti viitattu asiakkaiden mahdollisuuteen ostaa tuotteita kiinteällä hinnalla muuttuvan hinnan sijaan, ei merkitse, ettei komissio olisi tutustunut tähän seikkaan. Oikeuskäytännön mukaan komissiolla ei ole velvollisuutta tarkastella päätöksessä kaikkia tosiseikkoja ja oikeudellisia seikkoja, joita asianosaiset ovat tuoneet esiin hallinnollisessa menettelyssä.

147 Komissio toteaa lisäksi, ettei kartellin vaikutuksia tuotteiden lopullisiin hintoihin ole liioiteltu, koska päätöksessä on tältä osin todettu, että ruostumattoman teräksen hintojen huomattavan nousun ei voida katsoa johtuvan yksin seostelisän kynnysarvojen muuttamisesta, vaikka päätöksessä on myös todettu, että kynnysarvojen muuttaminen kuitenkin edisti hintojen nousua suuressa määrin.

148 Väitteestä, jonka mukaan AST on alkanut soveltaa uusia viitearvoja myöhemmin kuin muut tuottajat, komissio toteaa, että AST on itse ilmoittanut sille virallisesti, että seostelisän uutta määrää, joka on laskettu uusien viitearvojen mukaisesti, sovelletaan 1.2.1994 lähtien. Se, että AST on väitetyllä tavalla viivästynyt kartellin täytäntöönpanossa, ei komission mukaan kuitenkaan aseta kyseenalaiseksi AST:n osallistumista kartelliin.

149 Kantajien väite, joka koskee päätöksen 49 perustelukappaleen saksan- ja italiankielisten versioiden eroja, on komission mukaan perusteeton. Vaikka pää-

töksen saksankielisen version 49 perustelukappaleen toisessa virkkeessä ei mainitakaan seostelisän laskukaavan soveltamisen ja seuranneen hintojen nousun välistä syy-yhteyttä, seuraavassa virkkeessä kuitenkin todetaan nimenomaisesti, että vaikka ruostumattoman teräksen hintojen nousun ei voida katsoa johtuvan ("zurückgeführt") yksin seostelisän kynnysarvojen muuttamisesta, tämä on suuressa määrin edistänyt hintojen nousua.

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

150 EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohdassa kielletään "yritysten väliset sopimukset, yritysten yhteenliittymien päätökset sekä yritysten yhdenmukaistetut menettelytavat, jotka ovat omiaan suoraan tai välillisesti estämään, rajoittamaan tai vääristämään tavanomaista kilpailua yhteismarkkinoilla, ja erityisesti sellaiset sopimukset, päätökset ja menettelytavat, joilla pyritään:

a) vahvistamaan tai määräämään hintoja;

— — ".

151 EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan soveltamista koskevan vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan sopimuksen konkreettisia vaikutuksia ei tarvitse ottaa huomioon, jos on ilmeistä, että sopimuksen tarkoituksena on tässä artiklassa tarkoitetuin tavoin estää kilpailu yhteismarkkinoilla taikka rajoittaa tai vääristää sitä (asia C-49/92 P, komissio v. Anic Partecipazioni, tuomio 8.7.1999, Kok. 1999, s. I-4125, 99 kohta; asia C-199/92 P, Hüls v. komissio, tuomio 8.7.1999, Kok. 1999, s. I-4287, 178 kohta ja asia C-235/92 P, Montecatini v. komissio, tuomio 8.7.1999, Kok. 1999, s. I-4539, 122 kohta).

152 Samoin yhdenmukaistetut menettelytavat ovat kiellettyjä vaikutuksistaan riippumatta, jos niiden tarkoituksena on kilpailun rajoittaminen. Vaikka yhdenmukaistetun menettelytavan käsite sinänsä edellyttää markkinoilla toimivien yritysten tietynlaista käyttäytymistä, se ei välttämättä merkitse, että tämän käyttäytymisen konkreettisena vaikutuksena olisi kilpailun estyminen tai vääristyminen (em. asia komissio v. Anic Partecipazioni, tuomion 123 ja 124 kohta; em. asia Hüls v. komissio, tuomion 164 ja 165 kohta ja em. asia Montecatini v. komissio, tuomion 124 ja 125 kohta). Silloin kun komissio on oikeudellisesti riittävällä tavalla näyttänyt toteen, että yritys on osallistunut yhteistoimintaan, jonka tarkoituksena on ollut kilpailun rajoittaminen, sen ei tarvitse näyttää toteen, että tämä yhteistoiminta on ilmennyt markkinakäyttäytymisenä tai että se on rajoittanut kilpailua. On päinvastoin yrityksen asia näyttää toteen, ettei yhteistoiminta ole millään tavalla vaikuttanut sen omaan markkinakäyttäytymiseen (em. asia komissio v. Anic Partecipazioni, tuomion 126 kohta ja em. asia Hüls v. komissio, tuomion 167 kohta).

153 Näitä periaatteita sovelletaan myös EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohtaa sovellettaessa. Siltä osin kuin tässä määräyksessä viitataan yhteisjärjestelyihin, jotka "ovat omiaan" vääristämään tavanomaista kilpailua, on nimittäin katsottava, että ilmaisu kattaa myös EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa käytetyn ilmaisun "joiden tarkoituksena on" (em. asia Thyssen Stahl v. komissio, tuomion 277 kohta).

154 Tästä seuraa, ettei komissiolla ole EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohdan rikkomista toteen näyttäessään velvollisuutta osoittaa, että kilpailulle on aiheutunut vahinkoa, jos se on näyttänyt toteen kilpailun rajoittamiseen tähtäävän sopimuksen tai yhdenmukaistetun menettelytavan olemassaolon (em. asia Thyssen Stahl v. komissio, tuomion 277 kohta).

155 Kantajien eri väitteet, joissa tyydytään vetoamaan siihen, ettei kilpailua ole rajoitettu, on nyt esillä olevassa asiassa hylättävä, koska ne perustuvat virheelliseen käsitykseen EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohdassa asetetuista edellytyksistä. Kantajat eivät nimittäin kiistä niiden toteamusten paikkansapitävyyttä, joita komissio on tehnyt päätöksen 47 ja 48 perustelukappaleessa ja joilla pyritään osoittamaan, että kyseisen kartellin tarkoituksena oli kilpailun rajoittaminen.

156 Ennen kuin komissio on — tarpeettomasti — tarkastellut kartellin kilpailua rajoittavia vaikutuksia, se on aiheellisesti katsonut, että kysymys oli EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohdassa asetetun kiellon alaisuuteen kuuluvasta kartellista, koska kartellin tavoitteena oli ruostumattomasta teräksestä valmistettujen levytuotteiden lopullisen hinnan erään osatekijän vahvistaminen siten, että kyseiset tuottajat käyttävät seostelisän laskukaavassa samasta ajankohdasta alkaen samoja seosteaineiden viitearvoja.

157 Kuten EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan a alakohdan soveltamista koskeva oikeuskäytäntö osoittaa, kielto, joka koskee kartelleja, joilla vahvistetaan hintoja suoraan tai välillisesti, koskee myös kartelleja, joilla vahvistetaan lopullisen hinnan jokin osa (ks. erityisesti asia T-29/92, SPO ym. v. komissio, tuomio 21.2.1995, Kok. 1995, s. II-289, 146 kohta). Tästä seuraa erityisesti, että AST:n väite, jonka mukaan suurin osa ruostumattoman teräksen lopullisesta hinnasta jäi sopimuksen ulkopuolelle, on vailla merkitystä.

158 Komissio on nyt esillä olevassa asiassa lisäksi todennut päätöksen 48 perustelukappaleessa, että kartelli oli omiaan rajoittamaan kilpailua merkittävästi yhtäältä sen vuoksi, että asianomaisilla yrityksillä oli yli 90 prosentin markkinaosuus ruostumattomasta teräksestä valmistettujen levytuotteiden myynnissä, ja toisaalta sen vuoksi, että seostelisän aiheuttama hinnankorotus saattoi olla jopa 25 prosenttia näiden tuotteiden lopullisesta hinnasta.

159 On kuitenkin todettava, etteivät kantajat kiistä tämän arvion paikkansapitävyyttä. KTS:n väitteen sisältö on tältä osin vain, että seostelisän osuus lopullisesta hinnasta oli alle 25 prosenttia, silloin kun sen asiakkaiden ostot tapahtuivat kiinteään hintaan eivätkä muuttuvaan hintaan. Tällaisella väitteellä ei kuitenkaan voida kyseenalaistaa sitä, että Madridin kokouksessa päätettyjen viitearvojen perusteella lasketusta seostelisästä johtuva lisähinta pääsääntöisesti muodosti merkittävän osan tuotteiden lopullisesta hinnasta, eikä KTS kiistä, että tällä tavalla laskettu seostelisä todella vaikutti sen tuotteiden lopulliseen hintaan silloin, kun sen asiakkaiden ostot eivät tapahtuneet kiinteään hintaan.

160 Joka tapauksessa on syytä todeta, etteivät kantajat ole näyttäneet toteen, että päätöksessä olisi arviointivirhe siltä osin kuin se koskee kartellin todellisia vaikutuksia markkinoihin.

161 Erityisesti on todettava, ettei voida tehokkaasti väittää, että komissio olisi liioitellut kartellin vaikutuksia tuotteiden lopulliseen hintaan tai päinvastoin jättänyt ne huomiotta. Komissio on tältä osin nimittäin katsonut päätöksen 49 perustelukappaleessa ja myös sen saksankielisessä versiossa, ettei sen, että ruostumattoman teräksen hinnat lähes kaksinkertaistuivat tammikuun 1994 ja maaliskuun 1995 välillä, voitu katsoa johtuvan yksin seostelisän viitearvojen muuttamisesta, mutta että tämä oli kuitenkin suuressa määrin edistänyt hintojen nousua. Väite, jonka mukaan päätöksen saksankielisessä versiossa ei tuoda esiin kartellin ja hintojen nousun välistä syy-yhteyttä, on näin ollen hylättävä ilman, että olisi tarpeen hyväksyä kantajien pyynnöt asiantuntijalausunnon hankkimisesta tai asiakirjojen esittämisestä.

162 Samoin on hylättävä väite, jonka mukaan Madridissa sovitun viitearvojen muutoksen vaikutukset olivat lakanneet, kun seosteaineiden hintojen kehitys oli nostanut viitearvot tasolle, jolla ne olivat olleet ennen muuttamista. Kuten komissio on todennut päätöksen 70 perustelukappaleessa, sillä, että seosteaineen hinta asettui aikaisemman viitearvon tasolle, ei ole mitään merkitystä, koska seostelisästä aiheutuva lisähinta on väistämättä ollut suurempi kuin siinä tapauksessa, että viitearvoja ei olisi muutettu.

163 AST:n väitettä, jonka mukaan se on aloittanut uusien viitearvojen soveltamisen kaksi kuukautta myöhemmin kuin muut tuottajat, ei voida hyväksyä. On nimittäin todettava, ettei ole kiistetty, että AST on virallisesti ilmoittanut komissiolle soveltavansa seostelisän uutta määrää 1.2.1994 lähtien. Toteen näytettynäkin väite voisi ainoastaan osoittaa, että yhteistoiminta, johon osallistumista AST ei ole kiistänyt, on tosiasiallisesti vaikuttanut sen omaan markkinakäyttäytymiseen (ks. edellä 151 kohta).

164 Koska komission päättely on tuotu päätöksessä selvästi esiin, perustelujen riittämättömyyttä koskeva väite on hylättävä.

165 Edellä todetusta seuraa, että kanneperusteet on hylättävä.

D *Kilpailusääntöjen rikkomisen kesto*

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut

166 Kantajien mukaan komissio on arvioinut kilpailusääntöjen rikkomisen keston väärin, eikä se ole perustellut päätöstään, kun se on katsonut yhteistoiminnan alkaneen joulukuussa 1993 pidetystä Madridin kokouksesta ja jatkuneen päätöksentekoajankohtaan saakka. Kantajien mukaan seostelisän laskukaavaan sisältyvien viitearvojen muuttaminen, josta päätettiin Madridin kokouksessa, on ollut vain hetkellistä eikä suinkaan jatkuvaa.

167 Kantajat toteavat tältä osin, ettei viitearvojen pysyttämisestä ole keskusteltu sen enempää Madridin kokouksessa kuin sen jälkeenkään. Kantajien mukaan on väärin katsoa, että yhdenmukaistettu menettelytapa jatkuu, jollei sitä nimenomaisesti lopeteta. Kun hintojen nousu oli nyt esillä olevassa asiassa toteutunut, yritykset olivat vapaita päättämään hintatasostaan ottaen huomioon markkinaolosuhteet, jotka olivat samat kaikille yrityksille.

168 KTS väittää erityisesti, että vaikka se on myöntänyt, että Madridin kokouksessa tapahtunutta seostelisän laskukaavaan sisältyvien viitearvojen yhdenmukaista muuttamista voidaan pitää EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuna yhdenmukaistettuna menettelytapana, yhteistoiminta oli kuitenkin vain hetkellistä, koska KTS on myöhemmin itse säännöllisesti muuttanut seostelisien ja lopullisten hintojen määriä. KTS väittää lisäksi, että kilpailusääntöjen rikkomisen keston arvioinnissa ratkaiseva tekijä ei ole seostelisän vahvistaminen lopullisen hinnan osatekijänä vaan itse lopullinen hinta, sellaisena kuin sitä sovelletaan markkinoilla. Kilpailusääntöjen rikkomista ei KTS:n mukaan näin ollen voida pitää jatkuvana.

169 KTS toteaa vielä, ettei komissiolla ollut oikeutta käyttää perusteena yhteyksiä, joita KTS:llä oli ollut muihin tuottajiin Madridin kokouksen jälkeen. Päätöksen saksankielisen version 33 perustelukappaleessa on nimittäin tältä osin käännösvirhe, koska siinä annetaan ymmärtää, että kyseisen telekopion laatija odotti Kruppilta vielä tietoja seostelisästä, jota tämä aikoi soveltaa ("noch keine Informationen"), vaikka telekopiossa todettiin pelkästään, ettei tietoja ollut ("we have no current information").

170 AST puolestaan väittää, ettei se, ettei seostelisän laskukaavaan sisältyviä viitearvoja ole muutettu Madridin kokouksen jälkeen, johdu mistään kilpailusääntöjen rikkomisen jatkamista koskevasta sopimuksesta vaan EHTY:n perustamissopimuksen mukaisesta hintojen läpinäkyvyyttä koskevasta järjestelmästä ja yritysten samansuuntaisesta käyttäytymisestä.

171 Komission mainitsema oikeuskäytäntö on kantajien mukaan vailla merkitystä, koska se koskee tilanteita, joissa seuraamuksen määräämiseen johtaneiden sopimusten vaikutukset ovat jatkuneet sopimusten voimassaolon päättymisen jälkeen.

172 Komissio vastaa tähän, että kantajat eivät ole muuttaneet seostelisän viitearvoja Madridin kokouksen jälkeen. Ainoa uskottava selitys näiden arvojen pysyttä-

miselle on väistämättä se, että kartelliin osallistuneet olivat edelleen yksimielisiä siitä, ettei viitearvoja muuteta uudelleen. Tämän paikkansapitävyyden vahvistaa lisäksi se, että ainoastaan Avesta lopetti kilpailusääntöjen rikkomisen ennen päätöstä muuttamalla seostelisän laskukaavaa radikaalisti, kun taas KTS ja AST lopettivat kilpailusääntöjen rikkomisen muodollisesti vasta 1.4.1998, kun ne päätöksen 4 artiklan mukaisesti ottivat käyttöön uudet kynnysarvot seostelisän laskennassa käytettäville seosteaineille. Kaikki muut hintojen muutokset, joihin kantajat ovat vedonneet, ovat komission mielestä merkityksettömiä, koska ne ovat koskeneet vain niitä ruostumattomasta teräksestä valmistettujen levytuotteiden lopullisia hintoja, joita kantajat sovelsivat asiakkaisiinsa.

173 Lopuksi komissio toteaa, että EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa koskevasta oikeuskäytännöstä ilmenee joka tapauksessa, että tätä artiklaa voidaan soveltaa, jos joidenkin yritysten samansuuntainen käyttäytyminen, joka on alun perin perustunut sopimukseen, jatkuu, vaikka sopimuksen voimassaolo on päättynyt (asia 51/75, EMI Records, tuomio 15.6.1976, Kok. 1976, s. 811, 30 kohta; Kok. Ep. III, s. 123). Tätä ratkaisua voidaan analogisesti soveltaa EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohdan osalta.

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

174 Kuten oikeuskäytännöstä ilmenee, komission on kartellin olemassaolon lisäksi näytettävä toteen myös kartellin kesto (ks. asia T-43/92, Dunlop Slazenger v. komissio, tuomio 7.7.1994, Kok. 1994, s. II-441, 79 kohta ja yhdistetyt asiat T-25/95, T-26/95, T-30/95—T-32/95, T-34/95—T-39/95, T-42/95—T-46/95, T-48/95, T-50/95—T-65/95, T-68/95—T-71/95, T-87/95, T-88/95, T-103/95 ja T-104/95, Cimenteries CBR ym. v. komissio, tuomio 15.3.2000, Kok. 2000, s. II-491, 2802 kohta).

175 Nyt esillä olevassa asiassa on siis tutkittava, onko komissio täyttänyt näyttövelvollisuutensa ja perustellut päätöstä riittävästi toteamalla päätöksen

50 perustelukappaleessa, että yhteistoiminta jatkui päätöksentekopäivään saakka.

176 Aluksi on muistutettava, että kartellin tavoite oli, että ruostumattomasta teräksestä valmistettujen levytuotteiden tuottajat käyttäisivät seostelisän laskukaavassa samoja viitearvoja saadakseen korotettua näiden tuotteiden lopullista hintaa, josta seostelisän osuus on huomattava.

177 Kuten päätöksestä ja erityisesti sen 44 perustelukappaleesta ilmenee, kartelli alkoi Madridin kokouksessa 16.12.1993, jolloin kokoukseen osallistuneet yritykset päättivät soveltaa näin laskettua seostelisää 1.2.1994 alkaen. On myös todettu, että yritykset, muun muassa KTN ja AST, olivat viimeksi mainitusta päivästä lukien todella soveltaneet Madridin kokouksessa sovittuihin viitearvoihin perustuvaa laskukaavaa käyttäen laskettua seostelisää Euroopan myyntiinsä Espanjaa ja Portugalia lukuun ottamatta. Päätöksen 50 perustelukappaleessa on vielä todettu, että ainoastaan Avesta ilmoitti marraskuussa 1996 ryhtyvänsä käyttämään toista seostelisän laskentamenetelmää.

178 On todettava, etteivät kantajat kiistä eivätkä ne ole myöskään hallinnollisen menettelyn aikana kiistäneet, ettei seostelisän viitearvoja, sellaisina kuin niistä oli sovittu Madridin kokouksessa, ole muutettu ennen päätöksen tekemistä. Koska yritykset ovat tosiasiallisesti jatkaneet edellä mainitussa kokouksessa sopimiensa viitearvojen soveltamista, se, ettei tuolloin tehty mitään nimenomaista päätöstä kartellin soveltamisen kestosta, ei osoita, että kartelli olisi ollut hetkellinen eikä jatkuva.

179 Tältä osin on todettava, että väite, jonka mukaan yritykset ovat säännöllisesti muuttaneet asiakkaisiinsa soveltamiaan hintoja, on merkityksetön, koska väite

koskee ruostumattomasta teräksestä valmistettujen levytuotteiden lopullisia hintoja, joita nämä yritykset ovat noudattaneet ja joista seostelisä muodostaa vain yhden osan. Samoin on todettava, etteivät seostelisänkään säännölliset vaihtelut osoita kartellin loppuneen, koska nämä vaihtelut olivat pelkästään seurausta sellaisen kaavan perusteella tehdyistä laskelmista, jonka sisältämät viitearvot olivat samat kaikille tuottajille. Käännösvirhe, johon KTS vetoaa ja jonka pitäisi osoittaa, ettei sillä ollut yhteyksiä muihin tuottajiin Madridin kokouksen jälkeen, on myös täysin vailla todistusvoimaa, etenkin kun on myönnetty, että yritys on laskenut seostelisän tässä kokouksessa sovittujen yksityiskohtaisten sääntöjen mukaisesti.

180 Myös AST:n väite, jonka mukaan Madridin kokouksessa sovittujen viitearvojen pysyttäminen johtui hintojen läpinäkyvyydestä ja yritysten käyttäytymisen samansuuntaisuudesta, on hylättävä. Vaikka oikeuskäytännöstä tosiaankin ilmenee, että käyttäytymisen samansuuntaisuutta voidaan pitää näyttönä yhteistoiminnasta vain siinä tapauksessa, että yhteistoiminta on ainoa uskottava selitys samansuuntaisuudelle (yhdistetyt asiat C-89/85, C-104/85, C-114/85, C-116/85, C-117/85 ja C-125/85—C-129/85, Ahlström Osakeyhtiö ym. v. komissio, tuomio 31.3.1993, Kok. 1993, s. I-1307, 71 kohta; Kok. Ep. XIV, s. 123), nyt esillä olevassa asiassa on tästä huolimatta katsottava, että se, että yritykset ovat pysyttäneet seostelisän laskukaavassa samat viitearvot, johtuu yhteistoiminnasta, koska arvot on määritetty yhteisesti tuottajien välisissä keskusteluissa, joita käytiin joulukuussa 1993.

181 On vielä muistutettava, että silloin kun on kysymys kartellista, jota ei enää ole olemassa, EY:n perustamissopimuksen 85 artiklaa ja vastaavasti EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklaa voidaan soveltaa jo sen perusteella, että kartellin vaikutukset jatkuvat sen jälkeenkin, kun se on varsinaisesti lopetettu (em. asia EMI Records, tuomion 15 kohta; asia 243/83, Binon, tuomio 3.7.1985, Kok. 1985, s. 2015, 17 kohta; asia T-2/89, Petrofina v. komissio, tuomio 24.10.1991, Kok. 1991, s. II-1087, 212 kohta ja asia T-327/94, SCA Holding v. komissio, tuomio 14.5.1998, Kok. 1998, s. II-1373, 95 kohta). Näin on sitäkin suuremmalla syyllä silloin, kun kartellin vaikutukset ovat — kuten nyt esillä olevassa asiassa — jatkuneet päätöksentekoajankohtaan saakka ilman, että kartellia olisi varsinaisesti lopetettu.

182 Edellä todetusta ilmenee, että koska KTN ja AST eivät olleet luopuneet Madridin kokouksessa sovittujen viitearvojen soveltamisesta ennen päätöksentekoajankohtaa, komissio on voinut aiheellisesti katsoa, että kilpailusääntöjen rikkominen jatkui kyseiseen ajankohtaan saakka.

183 Koska päätöksessä on lisäksi tuotu selvästi esiin, miten komissio on päätynyt tähän päätelmään, väitettä, jonka mukaan perustelut puuttuvat tältä osin, ei voida hyväksyä.

184 Tästä seuraa, että kanneperusteet on hylättävä.

Toissijaiset vaatimukset, jotka koskevat päätöksen 2 artiklan kumoamista tai sakon alentamista

I *Sakkojen virheellistä laskentaa koskevat kanneperusteet*

A *Erillisten sakkojen määrääminen KTN:lle ja AST:lle*

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut

185 Kantajat väittävät, ettei komissio ole sakon määrää laskiessaan ottanut huomioon kantajien välillä olevaa konsernisuhdetta, vaikka se on tiennyt siitä.

186 Kantajat katsovat, että koska komissio ei ole määrännyt sakon määrää kyseessä olevien yritysten liikevaihdon perusteella vaan käyttänyt perusteena arviomääräistä neljän miljoonan ecun liikevaihtoa kunkin yrityksen osalta, KTN:lle olisi pitänyt määrätä yksi sakko, joka olisi kattanut samalla sen toiminnan, AST:n toiminnan ja Thyssen Stahlilta hankitun toiminnan. Nyt esillä olevassa asiassa omaksuttu ratkaisu on virheellinen ja syrjivä, koska se tosiasiassa merkitsee, että yhdelle taloudelliselle yksikölle eli KTN:lle määrätään kolme sakkoa. Kantajien mukaan päätöksessä on näin ollen oikeudellinen virhe.

187 Komission väitteestä, jonka mukaan KTN ja AST toimivat itsenäisesti koko sen ajan, jonka kartelli kesti, KTS toteaa, ettei tämän olosuhteen vuoksi kuitenkaan ole sallittua määrätä niille erillisiä, samansuuruisia sakkoja. AST puolestaan toteaa, että vaikka on kiistatonta, ettei KTN määrännyt sen käyttäytymisestä, komissio ei kuitenkaan olisi saanut pitää niitä toisiaan vastaavina yksiköinä sakon määrää laskiessaan.

188 Komission mukaan KTS:lle ja AST:lle on määrätty erilliset sakot, koska yhtiöt olivat toisistaan riippumattomia, kun kartelli alkoi Madridin kokouksessa. Vielä senkin jälkeen, kun KTN oli hankkinut AST:n kokonaan omistukseensa 10.5.1996, AST toimi markkinoilla itsenäisesti. Väitteestä, jonka mukaan AST oli KTN:n määräysvallassa, komissio toteaa, ettei väitettä ollut esitetty hallinnollisen menettelyn aikana. Komissio toteaa erityisesti, ettei AST ole missään vaiheessa ilmoittanut, että sen emoyhtiön oli katsottava olevan vastuussa sen päätöksistä. Komission mukaan näistä seikoista seuraa, että erillisten seuraamusten määrääminen oli oikein, koska tytäryhtiön käyttäytyminen oli edelleen itsenäistä emoyhtiön käyttäytymiseen nähden.

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

189 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan vastuu yrityksen kilpailunvastaisesta käyttäytymisestä voidaan asettaa yrityksen emoyhtiölle, jos yritys ei ole päättänyt

markkinakäyttäytymisestään itsenäisesti vaan on pääasiallisesti noudattanut emoyhtiön antamia ohjeita erityisesti näitä yrityksiä yhdistävien taloudellisten ja oikeudellisten suhteiden vuoksi (ks. asia 48/69, ICI v. komissio, tuomio 14.7.1972, Kok. 1972, s. 619, 132 ja 133 kohta; Kok. Ep. II, s. 25; asia 107/82, AEG v. komissio, tuomio 25.10.1983, Kok. 1983, s. 3151, 49 kohta; Kok. Ep. VII, s. 281 ja viimeksi asia C-294/98 P, Metsä-Serla ym. v. komissio, tuomio 16.11.2000, Kok. 2000, s. I-10065, 27 kohta).

190 Nyt esillä olevassa asiassa on muistutettava, että — kuten edellä on jo todettu (ks. 2 kohta) — Krupp ja eräs italialainen yhteenliittymä hankkivat AST:n yhteisomistukseensa. Tämän jälkeen Krupp kasvatti AST:n omistusosuutensa 50 prosentista 75 prosenttiin joulukuussa 1995 ja hankki myöhemmin eli 10.5.1996 AST:n kokonaan omistukseensa. Nämä osuudet ovat sittemmin siirtyneet KTN:lle, josta on tullut KTS.

191 Kantajat eivät kuitenkaan ole väittäneet eivätkä etenkään näyttäneet toteen, että AST oli tytäryhtiöksi tultuaankin osallistunut päätöksen kohteena olevaan kartelliin emoyhtiönsä antamien ohjeiden johdosta eikä itsenäisesti. On päinvastoin todettava, etteivät kantajat kiistä toimineensa itsenäisesti koko kartellin kestoajan.

192 Kanneperuste on näin ollen hylättävä.

B *Kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuus*

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut

193 KTS moittii komissiota ensinnäkin siitä, että tämä on kieltäytynyt määräämästä sille pelkästään vertauskuvallista sakkoa vedoten siihen, että kilpailusääntöjen

rikkominen oli ilmeinen. KTS:n mukaan tämä arviointiperuste ei kuitenkaan millään tavalla osoita, onko seuraamus tarpeellinen tai edes minkä suuruinen sakon pitäisi olla, koska kaikkia sellaisia kilpailusääntöjen rikkomisia, jotka — kuten nyt esillä olevassa asiassa — niiden tekijät ovat tunnustaneet tai jotka on näytetty toteen todisteilla, on pidettävä ilmeisinä. Tätä arviointiperustetta ei myöskään ole mainittu asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdan ja EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklan 5 kohdan mukaisesti määrättävien sakkojen laskennasta annetuissa suuntaviivoissa (EYVL 1998, C 9, s. 3; jäljempänä suuntaviivat).

194 Väitteestä, jonka mukaan kilpailusääntöjen rikkomisen ilmeisyys viittaa sen tahallisuuteen, KTS toteaa, että kaikille tämäntyyppisille kilpailusääntöjen rikkomisille on tunnusomaista, että ne ovat tahallisia, koska yritykset ovat niistä tietoisia. EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklaa ei nimittäin ole mahdollista rikkoa tuottamuksellisesti.

195 Toiseksi KTS väittää, että komissio on sakon määrää laskiessaan ottanut kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuuden huomioon kahteen kertaan. Vaikka kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuus on tutkittu jo päätöksen 74—77 perustelukappaleessa vahvistettaessa sakon perusmääräksi 4 miljoonaa ecua, komissio on tukeutunut tähän arviointiperusteeseen uudelleen päätöksen 79 perustelukappaleessa osoittaakseen, että edellä mainittua sakon perusmäärää on perusteltua korottaa 1,6 miljoonalla eculla.

196 Komissio väittää ensinnäkin, etteivät vertauskuvalliset sakot olleet perusteltuja nyt esillä olevassa asiassa, kun huomioon otetaan kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuus ja kesto sekä KTS:n myöhään alkanut ja vähäinen yhteistyö. Viittauksella kilpailusääntöjen rikkomisen ilmeisyyteen on tarkoitus pelkästään osoittaa, etteivät yritykset voineet olla tietämättömiä siitä, että kilpailusääntöjen rikkominen oli kilpailuoikeuden vastaista.

197 Toiseksi komissio toteaa kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuuden kaksinkertaisesta huomioon ottamisesta, että päätöksen 79 kohdassa olevasta kirjoitus-

virheestä huolimatta päätöksen 78—80 perustelukappaleessa esiin tuoduista perusteluista ilmenee selvästi, että riitautettu korotus tehtiin kilpailusääntöjen rikkomisen keston vuoksi.

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

198 Erittäin vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan rikkomisen vakavuutta harkittaessa on otettava huomioon useita seikkoja, muun muassa asian erityiset olosuhteet, asiayhteys ja sakkojen varoittava vaikutus, mutta niistä perusteista, jotka on välttämättä otettava huomioon, ei ole vahvistettu sitovaa tai tyhjentävää luetteloa (asia C-137/95 P, SPO ym. v. komissio, määräys 25.3.1996, Kok. 1996, s. I-1611, 54 kohta ja asia C-219/95 P, Ferriere Nord v. komissio, tuomio 17.7.1997, Kok. 1997, s. I-4411, 33 kohta).

199 Käyttäytymisen tahallisuutta ja siis sen tarkoitusta koskevilla seikoilla voi tältä osin olla suurempi merkitys kuin käyttäytymisen vaikutuksia koskevilla seikoilla (ks. tuomari Vesterdorfin julkisasiamiehenä esittämä ratkaisuehdotus asiassa T-1/89, Rhône-Poulenc v. komissio, tuomio 24.10.1991, Kok. 1991, s. II-867, II-869, erityisesti s. II-1022; ratkaisuehdotus koskee yhteisesti ns. polypropeenitapauksia, joista asioissa T-2/89 ja T-3/89 on annettu tuomiot 24.10.1991, Kok. 1991, s. II-1087 ja II-1177; asioissa T-4/89, T-6/89, T-7/89 ja T-8/89 on annettu tuomiot 17.12.1991, Kok. 1991, s. II-1523, II-1623, II-1711 ja II-1833, sekä asioissa T-9/89—T-15/89 on annettu tuomiot 10.3.1992, Kok. 1992, s. II-499, II-629, II-757; Kok. Ep. XII, s. 49; II-907, II-1021; Kok. Ep. XII, s. 175; II-1155 ja II-1275), etenkin silloin kun nämä seikat liittyvät sellaisiin kilpailusääntöjen rikkomisiin, jotka ovat jo luonteensa puolesta vakavia, kuten hintojen vahvistamiseen (em. asia Thyssen Stahl v. komissio, tuomion 636 kohta ja asia T-157/94, Ensidesa v. komissio, tuomio 11.3.1999, Kok. 1999, s. II-707, 508 kohta).

200 On erityisesti todettava, että yrityksen voidaan katsoa rikkoneen kilpailusääntöjä tahallaan, jos sen olisi pitänyt tietää, että sen käyttäytyminen rajoittaa kilpailua. Ei siis ole tarpeen, että yritys on ollut tietoinen siitä, että se rikkoo näitä sääntöjä

(asia T-143/89, Ferriere Nord v. komissio, tuomio 6.4.1995, Kok. 1995, s. II-917, 41 kohta).

201 On vielä todettava, että suuntaviivojen 3 kohdan neljännen ja viidennen luetelmakohdan mukaan se, että on jokin osoitus siitä, että yritys ei ole ollut tietoinen kilpailua rajoittavan toimintansa laittomuudesta, tai se, että rikkomus on tehty huolimattomuudesta tai tahattomasti, voivat olla sellaisia lieventäviä olosuhteita, joiden vuoksi on perusteltua alentaa komission laskemaa sakon perusmäärää.

202 Komissio on nyt esillä olevassa asiassa katsonut päätöksen 75 perustelukappaleessa, että kilpailusääntöjen rikkominen oli ilmeistä, muistutettuaan ensin 74 perustelukappaleessa, että kysymys oli kartellista, jolla pyrittiin korottamaan yhdenmukaisesti yhtä hinnan osatekijää, ja siis yhteisön oikeuden vakavasta rikkomisesta, johon olivat osallistuneet lähes kaikki ruostumattomasta teräksestä valmistettujen levytuotteiden tuottajat. Koska komissio aikoi tällä todeta, että yritykset olivat tahallaan rikkoneet kilpailusääntöjä vakavasti epäilemättäkään sitä, että niiden käyttäytyminen oli kilpailusääntöjen rikkomista, ei voida pitää oikeudellisesti virheellisenä sitä, että komissio on kieltäytynyt määräämästä pelkkiä vertauskuvallisia sakkoja.

203 KTS:n väite on näin ollen hylättävä.

204 Väitteestä, jonka mukaan kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuus on otettu huomioon kahteen kertaan, riittää, kun todetaan, että sitä, että päätöksen 79 perustelukappaleessa, joka sisältyy Rikkomisen kesto -nimiseen päätöksen osaan, on käytetty sanaa vakavuus sanan kesto sijasta, on väistämättä pidettävä pelkkänä kirjoitusvirheenä, eikä sakkoon ole sen johdosta tehty mitään lisäkorotusta.

205 Tästä seuraa, että kanneperuste on hylättävä.

C *Kilpailusääntöjen rikkomisen kesto*

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut

206 Kantajat väittävät, että kilpailusääntöjen rikkominen oli lyhytkestoinen, joten komission olisi pitänyt alentaa sakkoa eikä korottaa sitä. Sakon alentaminen olisi ollut sitäkin perustellumpaa, koska komissio on vasta päätöstä tehdessään katsonut, että kilpailusääntöjen rikkominen oli kestänyt pitkään. Komissio ei nimittäin ole missään hallinnollisen menettelyn vaiheessa selittänyt kantajille, että kilpailusääntöjen rikkomisen kesto riippuu menettelyn kestosta, joten AST:n mukaan luottamuksensuojan periaatetta on loukattu.

207 AST toteaa vielä, että koska komissio on jättänyt huomiotta kilpailusääntöjen rikkomisen hetkellisyyden, se ei ole ottanut toimialan kriittistä tilannetta asianmukaisesti huomioon lieventävänä asianhaarana. Koska kilpailusääntöjen rikkominen on todellisuudessa kestänyt vain lyhyen ajan, joka rajoittuu Madridin kokoukseen, toimialan kriittisellä taloudellisella tilanteella on väistämättä ollut huomattavasti suurempi merkitys, kuin komissio on väittänyt sillä olleen.

208 AST väittää vielä, ettei komissio ole päätöksessä ottanut huomioon, että AST alkoi soveltaa seostelisän laskukaavaan sisältyviä muuttuneita viitearvoja vasta huhtikuussa 1994 eli kaksi kuukautta myöhemmin kuin muut tuottajat; AST:n mukaan myös tämän vuoksi olisi ollut perusteltua alentaa sakkoa.

209 Komission mukaan kilpailusääntöjen rikkominen, johon kantajat syyllistyivät, kesti neljä vuotta, joten kilpailusääntöjen rikkominen on kestoltaan keskimääräinen, minkä vuoksi sakkoa voidaan korottaa enintään 50 prosentilla pelkän vakavuuden perustella vahvistetusta määrästä, ja tämän perusteella sakkoja on nyt esillä olevassa asiassa korotettu 10 prosentilla (400 000 eculla) kultakin rikkomisvuodelta. Toisin kuin on väitetty, komissio ei ole missään vaiheessa antanut ymmärtää, että kilpailusääntöjen rikkominen oli lyhytkestoinen, ja komissio on kantajille osoitetussa väitetiedoksiannossa jopa korostanut, että kilpailusääntöjen rikkominen jatkui edelleen.

210 AST:n väite, joka koskee toimialan taloudellista tilannetta, perustuu komission mukaan siihen virheelliseen olettamaan, että kilpailusääntöjen rikkominen oli lyhytkestoinen. Toimialan taloudellinen tilanne oli kriittinen kuitenkin vain yhteistoiminnan alkuaikoina ja on sittemmin kohentunut.

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

211 Sakkojen suuruutta määritettäessä on otettava huomioon kilpailusääntöjen rikkomisten kesto ja kaikki sellaiset tekijät, jotka voivat vaikuttaa rikkomisten vakavuuden arviointiin (ks. erityisesti em. yhdistetyt asiat Musique Diffusion française ym. v. komissio, tuomion 129 kohta).

212 Siltä osin kuin on kysymys kilpailusääntöjen rikkomisen kestoon liittyvästä tekijästä, suuntaviivoissa erotetaan toisistaan lyhytaikaiset rikkomiset (kesto yleensä alle vuoden), joiden osalta rikkomisen vakavuuden perusteella määrättyä määrää ei voida korottaa, keskipitkän ajan kestävät rikkomiset (kesto yleensä yhdestä viiteen vuotta), joiden osalta tätä määrää voidaan korottaa enintään 50 prosentilla, ja pitkäaikaiset rikkomiset (kesto yleensä yli 5 vuotta), joiden osalta tätä määrää voidaan korottaa 10 prosentilla kutakin vuotta kohden (1 B kohdan ensimmäinen, toinen ja kolmas luetelmakohta).

213 Nyt esillä olevassa asiassa on todettava, että komissio on päätöksessä katsonut kantajien rikkoneen kilpailusääntöjä neljän vuoden ajan ja korottanut kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuuden perusteella määritettyä sakkoa 40 prosentilla eli 10 prosentilla vuotta kohti.

214 Kuten edellä on jo todettu (ks. 174—184 kohta), komissio on laskenut oikein sen kilpailusääntöjen rikkomisen keston, johon kantajien on katsottu syyllistyneen.

215 Komissiota ei voida tältä osin moittia siitä, että se on pitänyt kilpailusääntöjen rikkomista jatkuvana ilmoittamatta kannastaan kantajille hallinnollisen menettelyn aikana. Komissio nimittäin on selvästi todennut kantajille 24.4.1997 lähetetyn väitetiedoksiannon 50 kohdassa, että "yhteistoiminta alkoi joulukuussa 1993 pidetyssä Madridin kokouksessa ja että kaikki yritykset ovat jatkaneet yhteistoimintaa sen jälkeen". Koska komissio on myöhemmin havainnut, että kilpailusääntöjen rikkominen jatkui hallinnollisen menettelyn aikana, tämän menettelyn kesto on väistämättä luettava kilpailusääntöjen rikkomisen kestoaikaan.

216 AST:n väite, jonka mukaan se otti seostelisän laskukaavan muutetut viitearvot käyttöön vasta huhtikuussa 1994, ei voi kyseenalaistaa sakon määrää laskettaessa huomioon otettua kestoa. Tältä osin on muistutettava, että kilpailusääntöjen rikkominen alkoi siitä, kun tuottajat aloittivat yhteistoiminnan 16.12.1993 pidetyssä Madridin kokouksessa, eikä siitä, kun tuottajien päätöksiä alettiin tosiasiallisesti soveltaa markkinoilla. Komissio on näin ollen voinut aiheellisesti katsoa, että kilpailusääntöjen rikkominen oli päätöksentekoajankohtaan mennessä kestänyt neljä vuotta.

217 AST:n väitteestä, jonka mukaan toimialan taloudellista tilannetta ei ole riittävissä määrin otettu huomioon lieventävänä asianhaarana, on todettava yhtäältä, ettei kantaja kiistä, että tilanne oli kriittinen vain vuoden 1993 lopussa, jolloin tuottajien yhteistoiminta alkoi, kun taas kilpailusääntöjen rikkominen loppui vasta neljä vuotta myöhemmin, ja toiseksi, että komissio on ottanut tämän tilanteen

huomioon lieventävänä asianhaarana (päätöksen 83 ja 84 perustelukappale). Komissio on näin ollen riittävissä määrin ottanut huomioon toimialan erityistilanteen katsoessaan, että se oli olemassa vain aivan rikkomisen alkuvaiheessa.

218 Tästä seuraa, että kanneperuste on hylättävä.

D *Yhteistyö hallinnollisessa menettelyssä*

1 Alustavat huomautukset

219 Komissio on päätöksen 96 perustelukappaleessa katsonut, että kaikkiin kyseessä oleviin yrityksiin voidaan soveltaa eri tavoin sakkojen määräämättä jättämisestä tai lieventämisestä kartelleja koskevissa asioissa annetun komission tiedonannon (EYVL 1996, C 207, s. 4; jäljempänä yhteistyötä koskeva tiedonanto) D kohtaa, jonka otsikko on Sakkojen määrän merkittävä alentaminen.

220 Komissio on tältä osin todennut ensinnäkin, että ainoastaan Usinor ja Avesta tunnustivat kilpailusääntöjen rikkomisen olemassaolon. Lisäksi Avesta toimitti 31.10.1996 komissiolle asiakirjoja, joista yritysten välinen yhteydenpito kävi ilmi, ja se oli ainoa yritys, joka lopetti kilpailusääntöjen rikkomisen, ennen kuin päätös tehtiin. Usinor puolestaan ilmoitti ensimmäisenä komissiolle Madridissa pidetystä kokouksesta (päätöksen 97 perustelukappale). Muiden yritysten, muun muassa KTN:n ja AST:n, osalta päätöksessä sitä vastoin todetaan, että niiden ilmoituksissa ja väitetiedoksiantoon antamissa vastauksissa ei ole tuotu esiin mitään uutta seikkaa ja että niissä on kiistetty yhteistoiminnan olemassaolo (päätöksen 98 perustelukappale).

221 Komissio on päätöksessä päätellyt tämän perusteella, että Usinorin ja Avestan yhteistyö on siis ollut merkittävää mutta kuitenkin hyvin myöhäistä. Muiden yritysten, muun muassa KTN:n ja AST:n, yhteistyön on katsottu olleen rajoitetumpaa kuin ensin mainittujen yritysten yhteistyön, koska ne eivät ole esittäneet komissiolle mitään sellaista asiakirjatodistetta tai tosiseikkaa, joka ei olisi jo ollut komission tiedossa, eivätkä ne ole tunnustaneet rikkoneensa kilpailusääntöjä (päätöksen 100 perustelukappale).

222 Komissio on päätöksen 101 perustelukappaleessa katsonut, että näiden seikkojen vuoksi on perusteltua alentaa kaikkien yritysten sakkoja 10 prosentilla, lukuun ottamatta Avestan ja Usinorin sakkoja, joita on alennettava 40 prosentilla.

223 Kantajat moittivat komissiota siitä, että tämä on alentanut niiden sakkoja vain 10 prosentilla, koska se on katsonut virheellisesti, että kantajien ilmoituksissa ja väitetiedoksiantoon antamissa vastauksissa ei ole ensinnäkään tuotu esiin mitään uutta seikkaa ja että niissä toiseksi on kiistetty kilpailusääntöjen rikkomisen olemassaolo.

2 Toteamus, jonka mukaan hallinnollisessa menettelyssä ei ole tuotu esiin mitään uutta seikkaa

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut

224 Kantajat väittävät, että komissio on jättänyt huomiotta yhteistyötä koskevan tiedonannon D kohdan ja yhdenvertaisuusperiaatteen katsoessaan, että niiden ilmoituksissa ei ollut tuotu esiin mitään uutta seikkaa, koska niissä ei ollut esitetty mitään sellaista asiakirjatodistetta tai tosiseikkaa, joka ei olisi jo ollut komission tiedossa.

225 Kantajien käsityksen mukaan silloin, kun useat yritykset vastaavat komission kysymyksiin samanaikaisesti tai peräkkäin paljastamalla sille tosiseikkoja, jotka vahvistavat sen epäilyjä, se, missä järjestyksessä yritykset esittävät pyydetyt tiedot, ei saa johtaa siihen, että yrityksiä kohdellaan eri tavalla sakon määrää alennettaessa. Yhteistyötä koskevan tiedonannon D kohdassa nimittäin kiinnitetään huomiota ainoastaan siihen, ovatko yritykset toimittaneet tietoja, jotka auttavat kilpailusääntöjen rikkomisen toteen näyttämistä, muttei siihen, missä järjestyksessä tiedot on esitetty komissiolle. Silloinkin, kun samat tiedot toimitetaan komissiolle samanaikaisesti, yritysten harjoittamalla yhteistyöllä on komissiolle tiettyä intressiä, koska se vahvistaa komission väitteiden todistusarvoa. Muussa tapauksessa siitä, että eri yrityksille esitetään samat kysymykset, ei olisi komission kannalta mitään hyötyä.

226 Nyt esillä olevassa asiassa KTN ja AST ovat komissiolle 17.12.1996 ja 10.1.1997 lähettämissään ilmoituksissa, jotka ovat vastaus niille lähetettyihin kyselyihin, tunnustaneet tosiseikkoja, erityisesti Madridin kokouksen olemassaolon, samalla tavoin kuin Usinor. Sillä, että Usinor on paljastanut samat tosiseikat ensimmäisenä, ei kantajien mukaan voi olla ratkaisevaa merkitystä, koska komissio oli tarkastusta suorittaessaan esittänyt kysymykset ensimmäiseksi sille. Usinoria olisi ollut perusteltua kohdella edullisemmin vain siinä tapauksessa, että se olisi toimittanut nämä tiedot vapaaehtoisesti.

227 KTS toteaa lisäksi, että tosiseikkoja tunnustaessaan KTN ei tiennyt, kuinka paljon tietoja komissiolla oli, koska tämä ei anna muiden yritysten antamia vastauksia tiedoksi. AST väittää myös, että koska kaikki asiassa merkitykselliset asiakirjat olivat samoja, komissio ei voinut vaatia, että sen on toimitettava ne uudelleen.

228 Komissio vastaa tähän, että kun se alentaa sakon määrää, mikään ei estä sitä antamasta suurempaa merkitystä uusien seikkojen esittämiselle kuin sen tiedossa

jo olevien seikkojen pelkälle vahvistamiselle. Yhteistyötä koskevan tiedonannon luonnoksen (EYVL 1995, C 341, s. 13) D kohdan ensimmäisen luetelmakohdan mukaan komissio voi alentaa sakkoa muun muassa silloin, kun "yritys ilmoittautuu ensimmäisenä".

229 Komission mukaan yritys, joka aloittaa ensimmäisenä yhteistyön komission kanssa ja ilmoittaa tälle uusia tietoja, nimittäin edistää kilpailusääntöjen rikkomisen toteamista suuremmassa määrin kuin yritys, joka ainoastaan myöhemmin vahvistaa sen, mikä on jo tiedossa. Koska kysymys on tutkinnan avustamisesta, kantajilla ei ole mitään oikeutta siihen, että komissio tarjoaa "yhdenvertaiset mahdollisuudet" esittämällä kysymykset samaan aikaan kaikille yrityksille, joita asia koskee, ja käsittelee sitten yrityksiä eri tavalla sen mukaan, onko yritys voinut esittää lisää asiakirjoja. Komissio toteaa lisäksi, ettei missään ole säädetty tai määrätty, että yritysten komission kanssa harjoittaman yhteistyön arvioinnissa olisi otettava huomioon, ovatko yritykset tienneet komissiolla olevien tietojen laajuudesta vai eivät.

230 Nyt esillä olevassa asiassa komissio huomauttaa, että KTN on kuvaillut tosiseikkoja yksityiskohtaisesti vasta 17.12.1996 päivätyssä kirjeessään, kun eri yrityksissä suoritetut tarkastukset oli jo saatettu loppuun. Tämän kirjeen liitteenä ei myöskään ollut mitään asiakirjatodisteita, ja siihen sisältyneet seikat olivat jo komission tiedossa. AST puolestaan on esittänyt yksityiskohtaisia tietoja osallistumisestaan Madridin kokoukseen vasta 10.1.1997.

231 Usinor on sitä vastoin ollut ensimmäinen yritys, joka on antanut tietoja Madridin kokouksesta, ja se on aloittanut tietojen antamisen jo 10.12.1996. KTN:n väite, jonka mukaan se olisi ollut ensimmäinen Madridin kokouksesta tietoja antanut yritys, jos komissio olisi esittänyt kysymykset ensiksi sille eikä Usinorille, on komission mukaan merkityksetön, koska väite on spekulaatiota eikä perustu mihinkään tosiseikkaan.

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

232 Aluksi on muistutettava, että komissio on yhteistyötä koskevassa tiedonannossaan määritellyt, millä edellytyksillä yritykset, jotka ovat komission kanssa yhteistyössä kartelleja koskevan tutkimuksen aikana, voidaan vapauttaa sakoista tai millä edellytyksillä niille muussa tapauksessa määrättäviä sakkoja voidaan lieventää (yhteistyötä koskevan tiedonannon A kohdan 3 alakohta).

233 Siltä osin kuin on kysymys yhteistyötä koskevan tiedonannon soveltamisesta kantajien tapaukseen, on todettava, ettei ole kiistetty, ettei tapaus kuulu tiedonannon B kohdan soveltamisalaan, sillä tämä kohta koskee tapausta, jossa yritys ilmoittaa komissiolle salaisesta kartellista, ennen kuin komissio on päättänyt aloittaa tutkimuksen (jolloin sakon määrää voidaan alentaa vähintään 75 prosentilla), eikä myöskään tiedonannon C kohdan soveltamisalaan, sillä tämä kohta koskee tapausta, jossa yritys ilmoittaa komissiolle salaisesta kartellista sen jälkeen, kun komissio on suorittanut tutkimuksen, jossa ei kuitenkaan ole saatu riittäviä todisteita päätöksen tekemiseen johtavan menettelyn aloittamiseksi (jolloin sakon määrää voidaan alentaa 50—75 prosentilla).

234 Kuten päätöksen 93—96 perustelukappaleessa on selvästi todettu, kantajat eivät täytä sen enempää yhteistyötä koskevan tiedonannon B kohdan kuin C kohdankaan soveltamisen edellytyksiä, joten niiden käyttäytymistä on arvioitava kyseisen tiedonannon D kohdan, jonka otsikko on Sakkojen määrän merkittävä alentaminen, mukaisesti.

235 Yhteistyötä koskevan tiedonannon D kohdan 1 alakohdassa määrätään, että "jos yritys tarjoutuu yhteistyöhön ilman, että kaikki edellä B tai C kohdassa esitetyt edellytykset täyttyvät, yritykselle voidaan myöntää 10—50 prosenttia alennusta siihen sakkojen määrään, mikä sille olisi määrätty ilman yhteistyötä".

236 Yhteistyötä koskevan tiedonannon D kohdan 2 alakohdassa täsmennetään seuraavaa:

"Näin voidaan menetellä erityisesti, jos:

— yritys toimittaa komissiolle ennen [väitetiedoksiantojen] antamista tietoja, asiakirjoja tai muita todisteita, jotka auttavat rikkomuksen todistamisessa

— saatuaan tiedon [väitetiedoksiannosta] yritys ilmoittaa komissiolle, että se ei kiistä niiden seikkojen olemassaoloa, joihin komission esittämät syytökset perustuvat."

237 Yritysten sen kanssa harjoittamaa yhteistyötä arvioidessaan komissio ei saa jättää huomiotta yhteisön oikeuden yleisiin periaatteisiin kuuluvaa yhdenvertaisuusperiaatetta, jota vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan loukataan ainoastaan, jos toisiinsa rinnastettavissa olevia tilanteita kohdellaan eri tavalla tai jos erilaisia tilanteita kohdellaan samalla tavalla, ellei tällainen kohtelu ole objektiivisesti

perusteltua (asia T-311/94, BPB de Eendracht v. komissio, tuomio 14.5.1998, Kok. 1998, s. II-1129, 309 kohta ja siinä mainittu oikeuskäytäntö).

238 Nyt esillä olevassa asiassa on kiistatonta, että KTN ja AST ovat ennen kuin väitetiedoksiannot lähetettiin 24.4.1997, toimittaneet komissiolle tietoja, jotka auttoivat kilpailusääntöjen rikkomisen todistamisessa, siten kuin yhteistyötä koskevan tiedonannon D kohdan 2 alakohdan ensimmäisessä luetelmakohdassa tarkoitetaan.

239 Komissio on nimittäin todennut päätöksen 92 perustelukappaleessa, että "yritykset toimittivat komissiolle 17 päivänä joulukuuta 1996 (Acerinox, ALZ, Avesta, Krupp ja Thyssen [KTN], [Usinor]) ja 10 päivänä tammikuuta 1997 (AST) ilmoitukset, joissa ne tunnustivat tosiseikat". Kuten asiakirja-aineistosta ilmenee, KTN:n ja AST:n ilmoituksissa myönnettiin erityisesti, että Madridissa oli pidetty 16.12.1993 kokous.

240 Komissio on kuitenkin katsonut, että KTN:n ja AST:n yhteistyö oli rajoitetumpaa kuin Avestan ja Usinorin yhteistyö, koska niiden ilmoituksissa ei tuotu esiin mitään uutta seikkaa (päätöksen 98 perustelukappale). Tältä osin on nimittäin todettu, että Usinor oli ensimmäisenä ilmoittanut komissiolle Madridissa pidetystä kokouksesta (päätöksen 97 perustelukappale) ja että muut yritykset, kuten KTN ja AST, eivät olleet näin ollen esittäneet mitään sellaista asiakirjatodistetta tai tosiseikkaa, joka ei olisi jo ollut komission tiedossa (päätöksen 100 perustelukappale).

241 On ratkaistava, onko komissio tähän käsitykseen tukeutuessaan jättänyt huomiotta yhdenvertaisuusperiaatteen ja siten soveltanut yhteistyötä koskevan tiedonannon D kohdan 2 alakohtaa virheellisesti.

242 Asiakirja-aineistosta ilmenee ensinnäkin, että Usinor ilmoitti Madridin kokouksesta 10.12.1996 vastatessaan kyselyyn, jonka komission yksiköt olivat antaneet sille tämän yrityksen pääkonttorissa tehdyn tarkastuksen yhteydessä, minkä komissio on vahvistanut kirjallisessa käsittelyssä.

243 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on määräämiensä prosessinjohtotoimien yhteydessä kehottanut komissiota täsmentämään, oliko se esittänyt kaikille niille yrityksille, joille päätös on osoitettu, samat kysymykset kuin Usinorille. Komissio on kirjallisessa vastauksessaan vahvistanut, että kaikki yritykset, joille päätös on osoitettu, todella saivat saman kyselyn. On erityisesti täsmennetty, että kysymykset on lähetetty KTN:lle 12.12.1996 ja AST:lle 18.12.1996.

244 On lisäksi syytä todeta, ettei ole mitenkään näytetty toteen eikä sitä paitsi edes väitetty, että KTN ja AST olisivat tienneet Usinorin vastausten sisällöstä lähettäessään komissiolle ilmoituksensa, joissa ne tunnustivat tosiseikat ja erityisesti Madridin kokouksen, etenkään kun Usinorin vastausten kuului jo luonteensa puolesta jäädä luottamuksellisiksi.

245 Tästä seuraa, että KTN:n, AST:n ja Usinorin on katsottava harjoittaneen komission kanssa samanasteista yhteistyötä, koska kukin niistä on samassa hallinnollisen menettelyn vaiheessa ja vastaavanlaisissa olosuhteissa esittänyt komissiolle samankaltaisia tietoja tosiseikoista, joista niitä on moitittu.

246 Näissä olosuhteissa pelkästään se seikka, että yksi näistä yrityksistä on tunnustanut tosiseikat vastatessaan ensimmäisenä komission esittämiin kysymyksiin, ei voi olla sellainen objektiivinen syy, jonka vuoksi yrityksiä pitäisi kohdella eri tavalla. Yritysten harjoittaman yhteistyön asteen arviointi ei nimittäin saa riippua puhtaasti sattumanvaraisista tekijöistä, kuten siitä, missä järjestyksessä komissio kuulee niitä.

247 Tältä osin on todettava, että komission väite, joka koskee yhteistyötä koskevan tiedonannon luonnosta, on sellaisenaan merkityksetön, koska väite perustuu määräykseen, joka ei tarkkaan ottaen enää sisälly yhteistyötä koskevan tiedonannon D kohtaan. Edellä todetusta seuraa, että yrityksen ei voida katsoa olleen ensimmäinen komission kanssa yhteistyöhön tarjoutunut yritys, jos yritys on samassa hallinnollisen menettelyn vaiheessa ja vastaavanlaisissa olosuhteissa esittänyt komissiolle tietoja, jotka ovat samanlaisia kuin niiden muiden yritysten esittämät tiedot, joita on kuultu.

248 Tästä seuraa, että komissio on rikkonut yhteistyötä koskevan tiedonannon D kohdan 2 alakohtaa ja loukannut yhdenvertaisuusperiaatetta katsoessaan, etteivät KTN ja AST olleet esittäneet sille mitään uusia seikkoja.

249 Kanneperusteen ensimmäinen osa on näin ollen hyväksyttävä.

3 Kilpailusääntöjen rikkomisen olemassaolon tunnustaminen

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut

250 Kantajat kiistävät päätöksen 97 ja 98 perustelukappaleessa esitetyt toteamukset, joiden mukaan ainoastaan Usinor ja Avesta ovat tunnustaneet yhteistoiminnan, kun taas KTN ja AST ovat ilmoituksissaan ja väitetiedoksiantoon antamissaan

vastauksissa kiistäneet yhteistoiminnan olemassaolon. Kantajat katsovat tältä osin, että niitä on syrjitty.

251 KTS:n mukaan sen 11.4.1996 esittämistä huomautuksista ja 30.6.1997 päivätystä kirjeestä, jossa se on vastannut väitetiedoksiantoon, ilmenee, ettei se ollut ainoastaan vahvistanut tosiseikkoja, joista sitä moitittiin, vaan sen lisäksi nimenomaisesti tunnustanut yhdenmukaistetun menettelytavan olemassaolon. Sen ilmoitusten ei tältä osin voida väittää olevan moniselitteisiä. KTS on useaan kertaan esittämissään ilmoituksissa tunnustanut, että sen edustaja oli Madridin kokouksessa todennut muille tuottajille, ettei riidanalaista hinnankorotusta voitu pitää poissuljettuna, ja että tästä korotuksesta oli sittemmin päätetty itsenäisesti. KTS katsoo, että se on tunnustanut yhdenmukaistetun menettelytavan kuvaillessaan Madridin kokousta tällä tavalla. Sille, että KTS oli kiistänyt sopimuksen olemassaolon, ei voida sen mielestä antaa ratkaisevaa merkitystä. Komission lainaamassa Avestan ilmoituksessa ei nimittäin myöskään tunnustettu sopimuksen olemassaoloa vaan ainoastaan "EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklassa tarkoitetun vastuun" olemassaolo. Päätöksen päätösosa ei kaiken lisäksi koske sopimuksen olemassaoloa.

252 AST puolestaan toteaa, että vaikka se on 2.7.1997 päivätyssä muistiossaan väittänyt, ettei Madridin kokouksesta seurannutta yhteistoimintaa voida luokitella EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklassa tarkoitetuksi sopimukseksi, se ei kuitenkaan ole kiistänyt sitä, että sen käyttäytyminen voitiin luokitella yhdenmukaistetuksi menettelytavaksi. Se, ettei AST ole kiistänyt tätä seikkaa, on sama kuin se olisi tunnustanut toisen väitetiedoksiantoon sisältyneistä kahdesta syytöksestä.

253 Kantajat väittävät joka tapauksessa, ettei sitä, etteivät yritykset ole kiistäneet sitä, miten komissio oli oikeudellisesti luonnehtinut tosiseikkoja, saa käyttää sakon alentamisen perusteena. Yhteistyötä koskevan tiedonannon D kohdassa nimittäin asetetaan sakon alentamisen edellytykseksi, että "saatuaan tiedon [väitetiedoksiannosta] yritys ilmoittaa komissiolle, että se ei kiistä niiden seikkojen olemassaoloa, joihin komission esittämät syytökset perustuvat". Se, että komissio on myöntänyt Usinorin ja Avestan sakoista lisäalennuksen sen perusteella, että nämä

yritykset ovat tunnustaneet kilpailusääntöjen rikkomisen, ja se, että komissio on näin toimiessaan asettanut kantajat huonompaan asemaan, merkitsee näin ollen, että komissio on rikkonut yhteistyötä koskevaa tiedonantoa.

254 KTS:n mukaan komission menetelmä loukkaa lisäksi yhteisön oikeuden perustavanlaatuisia periaatteita, koska menetelmä tosiasiassa estää yritystä esittämästä oikeudellisia huomautuksia tosiseikoista, jotka se on tunnustanut.

255 AST:n mukaan komission arvio siitä, kuinka laajaa AST:n komission kanssa harjoittama yhteistyö on ollut, loukkaa myös luottamuksensuojan periaatetta. AST väittää tältä osin, että jos se olisi tiennyt, että komissio aikoo kohdella eri tavalla yrityksiä, jotka ovat tunnustaneet tosiseikat, ja yrityksiä, jotka ovat tunnustaneet myös sen oikeudellisen luonnehdinnan paikkansapitävyyden, jonka komissio on esittänyt näiden tosiseikkojen osalta, se olisi omaksunut erilaisen asenteen saadakseen sakosta mahdollisimman suuren alennuksen.

256 Komission mukaan ainoastaan Usinor ja Avesta ovat selvästi ja yksiselitteisesti tunnustaneet, että EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklaa on rikottu.

257 KTS:n osalta komissio toteaa, ettei KTN:n 30.6.1997 päivätyssä kirjeessä, jolla se vastasi väitetiedoksiantoon, ollut selvää ja vilpitöntä ilmoitusta, jolla kilpailusääntöjen rikkominen olisi tunnustettu. Pitää paikkansa, että kirjeessä KTN tunnusti käyttäytyneensä tavalla, josta sitä moitittiin, ja totesi, että se oli jo myöntänyt yhdenmukaistetun menettelytavan olemassaolon aikaisemmassa, 17.12.1996 päivätyssä kirjeessään. Komission mielestä KTN on kuitenkin edelleen esiintynyt moniselitteisesti kiistäessään sopimuksen olemassaolon, todetessaan, että yritykset olivat päättäneet korottaa hintoja itsenäisesti, ja korostaessaan, ettei Madridissa saaduilla tiedoilla ollut ollut merkitystä muutoin kuin ehkä "mahdollisesti". On siis luonnollista, että komissio on ottanut huomioon Usinorin ja Avestan suuremman vilpittömyyden laskiessaan niiden sakoista tehtävää alennusta.

258 AST:n osalta komissio toteaa, että se on todellakin tunnustanut joitakin tärkeitä tosiseikkoja ja että se on tässä määrin siis tunnustanut kilpailusääntöjen rikkomiseen johtaneen yhteistoiminnan, minkä vuoksi on perusteltua alentaa sen sakkoa. Komission mukaan AST on kuitenkin koko ajan kiistänyt tunnustamiensa tosiseikkojen lainvastaisuuden.

259 Kantajien väitteestä, jonka mukaan komissio on asettanut ne huonompaan asemaan siitä syystä, etteivät ne ole tunnustaneet kilpailusääntöjen rikkomista, komissio toteaa, ettei se ole korottanut sakkoja vaan ainoastaan pidättynyt alentamasta niitä enempää kuin 10 prosentilla.

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

260 Ensiksi on ratkaistava, onko päätöksessä tosiseikkoja koskeva virhe tai arviointivirhe sen osalta, ovatko kantajat tunnustaneet hallinnollisen menettelyn aikana, että EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklaa on rikottu.

261 On muistutettava, että päätöksen mukaan "ainoastaan Usinor ja Avesta tunnustivat yhteistoiminnan olemassaolon" (päätöksen 97 perustelukappale). KTN ja AST osalta päätöksessä sitä vastoin todetaan, että ne "kiistävät yhteistoiminnan olemassaolon" ilmoituksissaan ja väitetiedoksiantoon antamissaan vastauksissa (päätöksen 98 perustelukappale) ja että nämä "yritykset [eivät] ole tunnustaneet rikkoneensa kilpailusääntöjä" (päätöksen 100 perustelukappale). Komissio on päätellyt tästä erityisesti, että kantajien yhteistyö on ollut rajoitetumpaa kuin Usinorin ja Avestan yhteistyö ja ettei kantajien sakkoja näin ollen ole perusteltua alentaa kuin 10 prosentilla (päätöksen 100 ja 101 perustelukappale).

262 Siltä osin kuin on kysymys KTN:n yhteistyöstä komission kanssa hallinnollisen menettelyn aikana, asiakirja-aineistosta ilmenee, ettei KTN ollut sen enempää 30.6.1997 päivätyssä kirjeessään, jolla se on vastannut väitetiedoksiantoon, kuin komission kanssa aikaisemmin käymässään kirjeenvaihdossa tunnustanut, että niillä ruostumattomasta teräksestä valmistettujen levytuotteiden tuottajilla, jotka olivat läsnä Madridin kokouksessa, olisi ollut EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu kartelli, vaan se on ainoastaan tunnustanut komission esiin tuomien tosiseikkojen paikkansapitävyyden.

263 Erityisesti on todettava, ettei KTN voi pätevästi väittää, että se on kiistänyt sopimuksen olemassaolon mutta tunnustanut osallistuneensa yhdenmukaistettuun menettelytapaan. Tältä osin on todettava, ettei KTN:n mainintaa, että sen edustaja oli Madridin kokouksessa pitänyt mahdollisena seostelisän laskennassa käytettävien viitearvojen korottamista mutta että yritys oli sittemmin päättänyt korotuksesta ja soveltanut sitä itsenäisesti, voida pitää yhdenmukaistetun menettelytavan olemassaolon nimenomaisena tunnustamisena.

264 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan yhdenmukaistetun menettelytavan olemassaoloa osoittavia menettelytapojen yhteensovittamisen ja yhteistyön kriteerejä on tarkasteltava sellaisesta perustamissopimuksen kilpailua koskeville määräyksille ominaisesta näkökulmasta, jonka mukaan jokaisen yrityksen on itsenäisesti määrättävä toimintalinjasta, jota se aikoo noudattaa yhteismarkkinoilla, ja sopimusehdoista, joita se aikoo tarjota asiakaskunnalleen (asia C-7/95 P, Deere v. komissio, tuomio 28.5.1998, Kok. 1998, s. I-3111, 86 kohta ja siinä mainittu oikeuskäytäntö). Väittäessään, että seostelisän viitearvojen muuttamisesta päätettiin itsenäisesti, KTN on kuitenkin implisiittisesti mutta väistämättä antanut ymmärtää, että menettelytapojen yhteensovittamisen ja yhteistyön kriteerit, jotka ovat ominaisia yhdenmukaistetulle menettelytavalle, eivät olleet täyttyneet, tai se ei ainakaan ole sulkenut tätä mahdollisuutta pois.

265 On lisäksi todettava, että KTN on väitetiedoksiantoon antamassaan vastauksessa käyttänyt ristiriitaisia ilmaisuja todetessaan erityisesti, että se oli tehnyt päätöksensä "itsenäisesti" (30.6.1997 päivätyn kirjeen III.2 kohta) ja että "kilpailusääntöjen rikkominen, jos sellainen on tosiaan tapahtunut, — — ei ole alkanut vuonna 1988 eikä ainakaan ole jatkunut tähän päivään saakka" (em. kirjeen

III.4 kohta) tai että "laskukaavan käyttö, samoin kuin saman hinnan käyttö — — voi yhtä hyvin johtua markkinoiden itsenäisestä mukautumisesta, kuten tässä tapauksessa, ja — — olla jopa lainmukaista" (em. kirjeen III.4 kohta).

266 Tätä taustaa vasten sitä, että KTN on väitetiedoksiantoon antamassaan vastauksessa todennut, että se oli jo "17.12.1996 päivätyssä kirjeessä paljastanut kaikki tosiseikat ja — — tunnustanut yhdenmukaistetun menettelytavan olemassaolon", ei voida pitää nimenomaisena tunnustuksena osallistumisesta kilpailusääntöjen rikkomiseen, koska komissio ei voi sen enempää kyseisen kirjeen kuin KTN:n väitetiedoksiantoon antamassaan vastauksessa esittämien väitteiden ja perustelujen perusteella todeta, että tämä tulkinta on oikea.

267 Tästä seuraa, että komissio on voinut aiheellisesti katsoa, että KTN oli kiistänyt yhteistoiminnan olemassaolon, ja se on voinut sitäkin suuremmalla syyllä katsoa, että KTN oli kiistänyt EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohdan rikkomisen.

268 Siltä osin kuin on kysymys yhteistyöstä, jota AST on hallinnollisen menettelyn aikana harjoittanut komission kanssa, on todettava, ettei ole kiistetty, että AST on tunnustanut myös niiden tosiseikkojen paikkansapitävyyden, joihin komissio on tukeutunut, minkä vuoksi sille määrättyä sakkoa on ollut perusteltua alentaa 10 prosentilla. Toisin kuin AST väittää, asiakirja-aineistosta ei kuitenkaan millään tavalla ilmene, että se olisi tunnustanut yhteistoiminnan olemassaolon.

269 Tältä osin on todettava, että AST:n väitettä, jonka mukaan tällainen tunnustus ilmenee siitä, ettei se ole kiistänyt, että sen käyttäytyminen voitiin luokitella yhdenmukaistetuksi menettelytavaksi, ei voida hyväksyä.

270 Sakon alentaminen on nimittäin perusteltua vain, jos komissio on yrityksen käyttäytymisen vuoksi voinut todeta kilpailusääntöjen rikkomisen helpommin ja tarpeen vaatiessa saada sen loppumaan (em. asia BPB de Eendracht v. komissio, tuomion 325 kohta; asia T-338/94, Finnboard v. komissio, tuomio 14.5.1998, Kok. 1998, s. II-1617, 363 kohta, vahvistettu muutoksenhaun johdosta asiassa C-298/98 P, Finnboard v. komissio, 16.11.2000 annetulla tuomiolla, Kok. 2000, s. I-10157 ja asia T-347/94, Mayr-Melnhof v. komissio, tuomio 14.5.1998, Kok. 1998, s. II-1751, 330 kohta). Koska AST ei ole nimenomaisesti ilmoittanut, ettei se kiistä komission väitettä, joka koskee yhdenmukaistetun menettelytavan olemassaoloa, se ei ole helpottanut komission tehtävää, joka muodostuu yhteisön kilpailusääntöjen rikkomisten toteamisesta ja niistä rankaisemisesta (ks. em. asia BPB de Eendracht v. komissio, tuomion 325 kohta ja em. asia Mayr-Melnhof v. komissio, tuomion 332 kohta).

271 Komissio on näin ollen katsonut aiheellisesti, ettei AST ole täten vastatessaan käyttäytynyt tavalla, jonka vuoksi sakosta olisi perusteltua tehdä lisäalennus hallinnollisen menettelyn aikana harjoitetun yhteistyön perusteella.

272 Siltä osin kuin kantajat väittävät vielä, ettei sitä, etteivät yritykset ole kiistäneet sitä, miten komissio oli oikeudellisesti luonnehtinut tosiseikkoja, saa käyttää sakon alentamisen perusteena, on ratkaistava, onko tällä perusteella tehty alennus yhteistyötä koskevan tiedonannon ja luottamuksensuojan periaatteen vastainen sekä puolustautumisoikeuksia loukkaava, kuten kantajat väittävät.

273 Aluksi on todettava, että vaikka yhteistyötä koskevan tiedonannon D 2 kohdassa todella mainitaan tilanne, jossa yritys väitetiedoksiannon jälkeen ilmoittaa komissiolle, ettei se kiistä niiden tosiseikkojen paikkansapitävyyttä, joihin komission esittämät syytökset perustuvat, tämän ei kuitenkaan voida tulkita tarkoittavan yksinomaan tämäntyyppistä yhteistyötä.

274 Yhteistyötä koskevan tiedonannon D 2 kohdassa oleva luettelo tässä kohdassa tarkoitetuista yhteistyön tyypeistä on vain suuntaa-antava, koska sen edellä on adverbi "erityisesti".

275 On myös muistutettava, että kyseinen tiedonanto koskee myös tapauksia, joissa yksi yrityksistä on ilmoittanut komissiolle kartellista joko ennen komission tutkimusta (tiedonannon B kohta) tai sen jälkeen, kun komissio on suorittanut tutkimuksen, jossa ei kuitenkaan ole saatu riittäviä todisteita päätöksen tekemiseen johtavan menettelyn aloittamiseksi (tiedonannon C kohta). Se, että tiedonannossa otetaan tällä tavalla nimenomaisesti huomioon mahdollisuus, että kilpailusääntöjen rikkominen tunnustetaan hallinnollisen menettelyn tässä vaiheessa, ei ole esteenä sille, että tunnustus tapahtuu myöhemmässä vaiheessa.

276 On lisäksi todettava, että kartellin olemassaolon tunnustaminen helpottaa enemmän komission työtä tutkintavaiheessa kuin pelkkä tosiseikkojen paikkansapitävyyden tunnustaminen.

277 Koska komission on arvioitava yritysten sen kanssa harjoittaman yhteistyön astetta yhdenvertaisuusperiaatetta loukkaamatta, AST:lla ei ollut syytä kohdistaa perusteltua luottamusta siihen, ettei tosiseikkojen paikkansapitävyyden tunnustaneita yrityksiä kohdella eri tavalla kuin yrityksiä, jotka ovat tunnustaneet myös kartellin olemassaolon.

278 Lopuksi on todettava, ettei KTN:n väitettä, jonka mukaan komissio oli tosiasiassa asettanut puolustautumisoikeuksiaan käyttäneet yritykset huonompaan asemaan, voida hyväksyä. Ei nimittäin ole väitetty, että komissio olisi sakkoja yhteistyön perusteella alentaessaan tässä asiassa velvoittanut KTN:n antamaan sellaisia vastauksia, joiden seurauksena se olisi joutunut myöntämään kilpailusääntöjen rikkomisen (ks. em. asia BPB de Eendracht v. komissio, tuomion 324 kohta).

279 KTN:n ja AST:n kanneperusteen toinen osa on näin ollen hylättävä.

280 Tästä seuraa, että vain KTN:n ja AST:n kanneperusteen ensimmäinen osa on hyväksyttävä.

281 Kun otetaan huomioon kaikki edellä todettu, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo täyden harkintavaltansa nojalla, että sen yhteistyön perusteella, jota KTN ja AST ovat hallinnollisen menettelyn aikana harjoittaneet komission kanssa, niiden sakoista, sellaisina kuin sakot on vahvistettu päätöksessä ennen tämän yhteistyön huomioon ottamista, on tehtävä 20 prosentin alennus, koska yritykset ovat ilmoittaneet komissiolle Madridin kokouksesta olosuhteissa, jotka ovat samankaltaisia kuin olosuhteet, jotka ovat tunnusomaisia Usinorin samaa tietoa koskevalle ilmoitukselle.

II *Yleisten oikeusperiaatteiden loukkaaminen sakon määrää vahvistettaessa*

A *Luottamuksensuojan periaatteen loukkaaminen*

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut

282 KTS väittää, että koska komissio tiesi jo seostelisän laskukaavan olemassaolosta, mikä ilmenee päätöksen 60—63 perustelukappaleesta ja viittauksesta Saksan

markkinoiden valssattujen tuotteiden kauppojen myyntihinnan muodostumisen järjestelmää koskevasta EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklan mukaisesta menettelystä 8 päivänä helmikuuta 1980 tehtyyn komission päätökseen 80/257/EHTY (EYVL L 62, s. 28) ja koska se ei ollut missään vaiheessa arvostellut sitä, se ei voinut määrätä KTS:lle sakkoa selittämättä, mistä syystä laskukaavaa oli vastedes pidettävä lainvastaisena käyttäytymisenä. KTS:n mukaan päätöksessä on näin ollen loukattu luottamuksensuojan periaatetta.

283 Komissio muistuttaa, että väite, jonka mukaan se on ollut osasyyllinen ja tiennyt seostelisän laskukaavasta, on hylätty päätöksen 61—63 perustelukappaleessa.

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

284 On muistutettava, että — kuten komissio on päätöksen 61 perustelukappaleessa todennut vastauksena hallinnollisessa menettelyssä esitettyyn vastaavaan väitteeseen — yritykset ilmoittivat sille ainoastaan soveltamiensa seostelisien määrät. Yritykset eivät sitä vastoin missään vaiheessa ilmoittaneet komissiolle seostelisän laskukaavaa eivätkä sen täytäntöönpanon edellytyksiä. Tämä toteamus, jota ei edes ole kiistetty, osoittaa, ettei komissio voinut väitetyllä tavalla tietää kilpailusääntöjen rikkomisesta, johon yritysten on katsottu syyllistyneen ja jolla ei pyritty siihen, että seostelisän laskemisessa olisi käytetty yhdenmukaista kaavaa, vaan siihen, että kaikki yritykset olisivat samasta päivästä lähtien käyttäneet tässä laskentakaavassa seosteaineiden osalta samoja viitearvoja, jotta hintoja olisi saatu nostettua.

285 On lisäksi todettava, että päätöksen 80/257 katkelma, jota komissio on lainannut päätöksen 63 perustelukappaleessa, nimenomaan osoittaa, ettei komissio ollut moittinut yrityksiä seostelisän yhdenmukaisen laskukaavan käyttöönotosta sellaisenaan (ks. edellä 87 kohta).

286 Kanneperuste on näin ollen hylättävä.

B *Yhdenvertaisuusperiaatteen loukkaaminen*

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut

287 Kantajat väittävät, että niitä on kohdeltu epäedullisemmin kuin muita menettelyssä asianosaisina olleita yrityksiä eli Usinoria, Outokumpua ja Acerinoxia.

288 Usinorin osalta kantajat toistavat väitteensä, jotka koskevat sille hallinnollisen menettelyn aikana harjoitetun yhteistyön perusteella myönnettyä 40 prosentin alennusta, ja väittävät harjoittaneensa vastaavanlaista yhteistyötä.

289 Outokummun osalta kantajat toteavat, ettei päätöksessä ole tuotu esiin, mistä syystä komissio päätti olla määräämättä Outokummulle sakkoa, vaikka tälle oli tiedotettu Madridin kokouksessa käydyistä keskusteluista ja vaikka se oli osallistunut moitittuihin menettelytapoihin samalla tavoin kuin kaikki yritykset. Tältä osin AST pyytää ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuinta määräämään, että komission on esitettävä kaikki sisäiset asiakirjansa, jotka liittyvät Outokummun kohteluun.

290 Acerinoxin osalta kantajat riitauttavat 30 prosentin alennuksen, joka sille on myönnetty lieventävien asianhaarojen vuoksi, vedoten siihen, että Acerinox oli Madridin kokouksen pääjärjestäjä.

291 AST väittää myös, että sitä on syrjitty suhteessa Avestaan. AST:n mukaan Avestalle on nimittäin myönnetty 40 prosentin alennus siitä syystä, että se oli lopettanut kilpailusääntöjen rikkomisen vuonna 1996. Alennus perustuu kuitenkin virheelliseen arvioon kilpailusääntöjen rikkomisen kestosta.

292 Komission mielestä kantajia ei ole kohdeltu epäedullisemmin kuin muita menettelyssä asianosaisina olleita yrityksiä.

293 Usinorin osalta komissio toistaa väitteensä, jotka se on jo esittänyt kantajien hallinnollisessa menettelyssä harjoittaman yhteistyön osalta.

294 Outokummun osalta komissio toteaa, ettei se lähettänyt tälle väitetiedoksiantoa, koska sillä ei ollut tiedossaan riittävästi seikkoja, jotka olisivat osoittaneet Outokummun osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen, koska tämä ei ollut edes osallistunut Madridin kokoukseen.

295 Acerinoxin osalta komissio katsoo, että sillä, että tämä alkoi soveltaa seostelisää kansallisilla markkinoillaan myöhemmin kuin muut yritykset, oli suurempi merkitys sakon määrää arvioitaessa kuin pelkällä Madridin kokouksen matka- ja majoitusjärjestelyjen hoitamisella, etenkään kun Acerinox ei ollut tehnyt aloitetta kokouksen pitämisestä.

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

296 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan yhdenvertaisuusperiaatetta loukataan ainoastaan, jos toisiinsa rinnastettavissa olevia tilanteita kohdellaan eri tavalla tai jos erilaisia tilanteita kohdellaan samalla tavalla, ellei tällainen kohtelu ole objektiivisesti perusteltua (em. asia BPB de Eendracht v. komissio, tuomion 309 kohta ja siinä mainittu oikeuskäytäntö).

297 Väitteestä, jonka mukaan kantajia on syrjitty suhteessa Usinoriin, on todettava, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on edellä jo hyväksynyt ensimmäisen osan kantajien kanneperusteesta, joka koskee sakon alentamista kantajien hallinnollisen menettelyn aikana komission kanssa harjoittaman yhteistyön perusteella. Edellä esiin tuoduista syistä (ks. 232—249 kohta ja 281 kohta) ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on katsonut, että kantajien sakkoja on alennettava 20 prosentilla kantajien harjoittaman yhteistyön vuoksi, koska nämä olivat esittäneet Madridin kokouksesta samankaltaisia tietoja kuin Usinor.

298 Siltä osin kuin on kysymys syrjinnästä, jonka kohteeksi kantajat katsovat joutuneensa suhteessa Outokumpuun, on todettava, että oikeuskäytännön mukaan silloin kun yritys on käyttäytymisellään rikkonut yhteisön kilpailusääntöjä, se ei voi välttyä seuraamuksilta sillä perusteella, että toiselle taloudelliselle toimijalle ei ole määrätty sakkoa, ottaen huomioon, että tätä taloudellista toimijaa koskevaa tapausta ei ole saatettu yhteisöjen tuomioistuinten käsiteltäväksi (ks. erityisesti em. asia Ahlström Osakeyhtiö ym. v. komissio, tuomion 197 kohta).

299 Väitteellä, jonka mukaan komissio on toiminut virheellisesti, kun se on päättänyt olla kohdistamatta menettelyä Outokumpuun tai ei ole perustellut, miksi menettelyä ei kohdisteta Outokumpuun, ei näin ollen ole merkitystä tässä oikeudenkäynnissä, ja se on hylättävä. AST:n tältä osin esittämä pyyntö prosessinjohtotoimien määräämisestä on myös hylättävä.

300 Myöskään väitettä, jonka mukaan Acerinoxin sakon perusmäärästä on virheellisesti tehty 30 prosentin alennus lieventävien asianhaarojen perusteella, ei voida hyväksyä. Tältä osin on muistutettava komission katsoneen päätöksen 82 kohdassa, että tämä lisäalennus oli perusteltu sen vuoksi, että Acerinox oli alkanut soveltaa seostelisää kansallisilla markkinoillaan myöhemmin kuin muut yritykset. Vaikka tällaista alennusta voitaisiin asian olosuhteissa pitää liiallisena, kantajat eivät kuitenkaan väitä olleensa samassa tilanteessa kuin Acerinox.

301 AST:n väitteestä, jonka mukaan sitä on syrjitty suhteessa Avestaan, on todettava yhtäältä, että väitteellä pyritään toistamiseen riitauttamaan komission arvio kilpailusääntöjen rikkomisen kestosta, vaikka arvion paikkansapitävyys on tunnustettu, ja toisaalta, että väitteessä ei mainita kaikkia Avestalle myönnetyn 40 prosentin alennuksen syitä eikä etenkään sitä, että Avesta oli nimenomaisesti tunnustanut osallistuneensa seuraamuksen määräämiseen johtaneeseen yhteistoimintaan.

302 Kanneperuste on näin ollen hylättävä.

Päätöksen 1 ja 4 artiklan kumoamista koskeva vaatimus

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut

303 Kantajat väittävät ensinnäkin, että päätöksen 4 artikla, jonka mukaan kantajien on lopetettava 1 artiklassa todetut kilpailusääntöjen rikkomiset, on lainvastainen, koska rikkomiset oli jo lopetettu päätöksentekoajankohtaan mennessä.

304 Toiseksi kantajat väittävät, että päätöksen 4 artikla ei ole täsmällinen, koska sen enempää päätöksen päätösosasta kuin sen perusteluistakaan ei ilmene, miten kantajien pitäisi käyttäytyä 4 artiklaa noudattaakseen.

305 Lopuksi kantajat toteavat, että päätöksen 1 ja 4 artikla yhdessä ovat vailla oikeudellista perustaa siltä osin kuin niissä määrätään, että kantajien on vastedes käyttäydyttävä tietyllä tavalla. EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklan 5 kohdassa nimittäin annetaan komissiolle pelkästään toimivalta määrätä kilpailusääntöjä rikkoneille yrityksille sakkoja tai uhkasakkoja.

306 Komissio muistuttaa ensinnäkin, että kantajien väite, jonka mukaan päätöksen 4 artikla on lainvastainen, koska kilpailusääntöjen rikkominen oli hetkellistä, on perusteeton.

307 Toiseksi komissio toteaa, että kilpailusääntöjen rikkominen, joka kantajien on lopetettava, on määritelty selvästi päätöksen 1 artiklassa, eli rikkomista on seostelisän laskukaavan viitearvojen yhteinen muuttaminen ja soveltaminen. Tästä seuraa, että kantajien on tätä noudattaakseen oltava vastedes soveltamatta joulukuussa 1993 pidetyssä Madridin kokouksessa päätettyjä viitearvoja. Komission mukaan kantajat ovat selvästi ymmärtäneet tämän velvollisuuden sisällön, koska ne ovat 11.3.1998 päivätyissä kirjeissään ilmoittaneet komissiolle päättäneensä soveltaa 1.4.1998 lukien seostelisän laskemisessa uusia seosteaineiden viitearvoja.

308 Kolmanneksi komissio kiistää, että päätöksen 4 artiklaan sisältyvä lopettamismääräys merkitsisi lainvastaista puuttumista kantajien tulevaan käyttäyty-

miseen. Komissio korostaa, että lopettamismääräyksen lainmukaisuus on seurausta EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklan 5 kohtaan perustuvasta toimivallasta määrätä sakkoja ja uhkasakkoja.

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

309 On todettava, että EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklan 4 kohdassa annetaan komissiolle yksinomainen toimivalta ratkaista, ovatko artiklassa tarkoitetut sopimukset, päätökset ja yhdenmukaistetut menettelytavat sopusoinnussa tämän artiklan kanssa, jollei oikeudesta saattaa asia yhteisöjen tuomioistuinten käsiteltäväksi muuta johdu. Lisäksi komissiolla on yksinomainen toimivalta määrätä EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklan 5 kohdan mukaisesti sakkoja tai uhkasakkoja seuraamukseksi tämän artiklan 1 kohdassa tarkoitetusta käyttäytymisestä.

310 Näiden määräysten rakenteesta ilmenee, että komissiolla on toimivalta todeta päätöksellä kaikki EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohdan mahdolliset rikkomiset, kuten se on päätöksen 1 artiklassa tehnyt kantajien ja niiden muiden yritysten osalta, joita asia koskee.

311 Kun komissio on päätöksen 4 artiklassa velvoittanut kantajat lopettamaan moititun käyttäytymisen ja pidättymään toistamasta sitä tai hyväksymästä mitä tahansa muita vaikutuksiltaan vastaavia toimenpiteitä, se on ainoastaan lausunut, mitä seurauksia päätöksen 1 artiklassa olevasta lainvastaisuutta koskevasta toteamuksesta on kantajien tulevan käyttäytymisen kannalta (ks. vastaavasti em. asia Ahlström Osakeyhtiö ym. v. komissio, tuomion 184 kohta).

312 Lopettamismääräys on lisäksi riittävän täsmällinen, koska päätöksen perusteluissa on tuotu esiin ne seikat, jotka ovat saaneet komission toteamaan päätöksen 1 artiklassa moititun käyttäytymisen lainvastaiseksi. Kuten komissio on aiheellisesti korostanut, kantajat ovat lisäksi selvästi ymmärtäneet velvollisuuksiensa ulottuvuuden, koska kukin niistä on 1.4.1998 lähtien soveltanut seostelisän laskennassa uusia viitearvoja.

313 Väitteestä, jonka mukaan kilpailusääntöjen rikkomiset olivat jo loppuneet päätöksentekoajankohtaan mennessä, riittää, kun todetaan, että väitteellä pyritään uudelleen kyseenalaistamaan komission arvio kilpailusääntöjen rikkomisen kestosta, vaikka tämä arvio on jo todettu paikkansapitäväksi.

314 Tästä seuraa, että kantajien vaatimus päätöksen 1 ja 4 artiklan kumoamisesta on hylättävä.

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen täyden harkintavallan käyttö

315 On muistutettava, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on edellä jo kumonnut päätöksen 1 artiklan, siltä osin kuin KTN:n on siinä katsottu olevan vastuussa EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklan rikkomisesta, johon Thyssen Stahlin on katsottu syyllistyneen (ks. edellä 55 kohta ja sitä seuraavat kohdat). KTN:n sakon määrää laskettaessa ei näin ollen pidä ottaa huomioon sakkoa, joka sille on määrätty sen johdosta, että Thyssen Stahl oli rikkonut kilpailusääntöjä. Päätöksestä ilmenee tältä osin, että sen sakon määrä, jonka komissio oli vahvistanut Thyssen Stahlin kilpailusääntöjen rikkomisesta, oli 3 564 000 ecua. Thyssen Stahlin sakon perusmääräksi oli nimittäin kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuuden ja keston perusteella vahvistettu 4,4 miljoonaa ecua (päätöksen 80 perustelukappale), josta vähennettiin 10 prosenttia toimialan

tilanteeseen liittyvien lieventävien asianhaarojen vuoksi (päätöksen 84 perustelukappale) ja vielä 10 prosenttia komission kanssa menettelyn aikana harjoitetun yhteistyön perusteella (päätöksen 101 perustelukappale).

316 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on samaten hyväksynyt ensimmäisen osan kanneperusteesta, joka koskee sakon alentamista sen yhteistyön perusteella, jota kantajat harjoittivat komission kanssa hallinnollisen menettelyn aikana (ks. 232—249 kohta). Edellä esiin tuoduista syistä (ks. 281 kohta) ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo, että KTN:n ja AST:n sakkoja on tämän perusteella alennettava 20 prosentilla.

317 Päätöksestä ilmenee, että ennen kuin menettelyn aikana harjoitettuun yhteistyöhön perustuva 10 prosentin alennus on tehty (päätöksen 101 perustelukappale), sakon perusmääräksi on kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuuden ja keston perusteella vahvistettu sekä KTN:n osalta (ilman Thyssen Stahlille vahvistettua sakkoa) että AST:n osalta 5,6 miljoonaa ecua (päätöksen 80 perustelukappale), josta on sen jälkeen vähennetty 10 prosenttia toimialan tilanteeseen liittyvien lieventävien asianhaarojen perusteella (päätöksen 84 perustelukappale), joten kummankin yrityksen sakko on ollut 5 040 000 ecua.

318 Edellä esiin tuotujen syiden vuoksi viimeksi mainitusta määrästä on sekä KTN:n että AST:n osalta vähennettävä 20 prosenttia eli 1 008 000 ecua. KTN:lle määrätyn sakon määrä ja AST:lle määrätyn sakon määrä on näin vahvistettava 4 032 000 ecuksi.

319 Kun otetaan huomioon yhtäältä kaikki edellä todettu ja toisaalta se, että tietyistä euron käyttöön ottamiseen liittyvistä säännöksistä 17 päivänä kesäkuuta 1997 annettu neuvoston asetus (EY) N:o 1103/97 (EYVL L 162, s. 1) on tullut voimaan 1.1.1999, sakkojen määrät on vahvistettava euroina.

Oikeudenkäyntikulut

320 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestyksen 87 artiklan 3 kohdan mukaan tuomioistuin voi määrätä oikeudenkäyntikulut jaettaviksi asianosaisten kesken tai määrätä, että kukin vastaa omista kuluistaan, jos asiassa osa vaatimuksista ratkaistaan toisen asianosaisen ja osa toisen asianosaisen hyväksi.

321 Tässä tapauksessa on päätettävä, että asiassa T-45/98 kumpikin asianosaisista vastaa omista oikeudenkäyntikuluistaan ja että asiassa T-47/98 kantaja vastaa omista oikeudenkäyntikuluistaan ja se velvoitetaan korvaamaan kaksi kolmasosaa komission oikeudenkäyntikuluista.

Näillä perusteilla

YHTEISÖJEN ENSIMMÄISEN OIKEUSASTEEN TUOMIOISTUIN
(ensimmäinen jaosto)

on antanut seuraavan tuomiolauselman:

1) Asia T-45/98 ja asia T-47/98 yhdistetään tuomion antamista varten.

2) EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklan mukaisessa menettelyssä (Asia IV/35.814 — seostelisä) 21 päivänä tammikuuta 1998 tehdyn komission päätöksen 98/247/EHTY 1 artikla kumotaan siltä osin kuin Krupp Thyssen Nirosta GmbH:n on siinä katsottu olevan vastuussa kilpailusääntöjen rikkomisesta, johon Thyssen Stahl AG on syyllistynyt.

3) Krupp Thyssen Nirosta GmbH:lle ja Acciai Speciali Terni SpA:lle päätöksen 98/247 2 artiklassa määrättyjen sakkojen suuruudeksi vahvistetaan 4 032 000 euroa.

4) Asiassa T-45/98 ja asiassa T-47/98 nostetut kanteet hylätään muilta osin.

5) Asiassa T-45/98 Krupp Thyssen Stainless GmbH ja komissio vastaavat kumpikin omista oikeudenkäyntikuluistaan.

6) Asiassa T-47/98 Acciai Speciali Terni SpA vastaa omista oikeudenkäyntikuluistaan, ja se velvoitetaan korvaamaan kaksi kolmasosaa komission oikeudenkäyntikuluista. Komissio vastaa yhdestä kolmasosasta omia oikeudenkäyntikulujaan.

Vesterdorf Vilaras Forwood

Julistettiin Luxemburgissa 13 päivänä joulukuuta 2001.

H. Jung B. Vesterdorf

kirjaaja presidentti

Sisällys

Asian perustana olevat tosiseikat II-3766

Oikeudenkäyntimenettely II-3772

Asianosaisten vaatimukset II-3773

Pyynnöt komission sisäisiä asiakirjoja koskevien prosessinjohtotoimien toteuttamisesta . II-3775

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut II-3775

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta II-3777

Päätöksen 1 artiklan kumoamista koskevat vaatimukset II-3780

I Puolustautumisoikeuksien loukkaamista koskevat kanneperusteet II-3780

A Oikeus tutustua asiakirja-aineistoon II-3780

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut II-3780

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta II-3781

B KTS:n oikeutta tulla kuulluksi Thyssen Stahlin toimien osalta on rikottu II-3783

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut II-3783

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta II-3785

II Muotovirheen olemassaoloa koskeva kanneperuste II-3789

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut II-3789

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta II-3790

III Perustelujen puuttumista, tosiseikkojen arvioinnissa tapahtuneita ilmeisiä virheitä ja oikeudellisia virheitä koskevat kanneperusteet II-3791

A Kilpailusääntöjen rikkomisen alkuperä II-3791

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut II-3791

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta II-3792

B Kartellin tavoite ja luokittelu II-3794

1 Madridin kokouksen kuvailu II-3794

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut II-3794

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta II-3795

2 Hintojen ja seostelisien yhtenäistäminen ..... II - 3797

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut ..... II - 3797

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta ..... II - 3799

3 Perustelujen puuttuminen sen osalta, onko käyttäytyminen luokiteltava sopimukseksi vai yhdenmukaistetuksi menettelytavaksi ..... II - 3803

Kanneperusteen tutkittavaksi ottaminen ..... II - 3803

Kanneperusteen asiasisällön tarkastelu ..... II - 3804

— Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut ..... II - 3804

— Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta ... II - 3804

C Kartellin vaikutukset hintoihin ..... II - 3807

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut ..... II - 3807

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta ..... II - 3810

D Kilpailusääntöjen rikkomisen kesto ..... II - 3814

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut ..... II - 3814

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta ..... II - 3816

Toissijaiset vaatimukset, jotka koskevat päätöksen 2 artiklan kumoamista tai sakon alentamista ..... II - 3819

I Sakkojen virheellistä laskentaa koskevat kanneperusteet ..... II - 3819

A Erillisten sakkojen määrääminen KTN:lle ja AST:lle ..... II - 3819

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut ..... II - 3819

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta ..... II - 3820

B Kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuus ..... II - 3821

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut ..... II - 3821

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta ..... II - 3823

C Kilpailusääntöjen rikkomisen kesto ..... II - 3825

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut ..... II - 3825

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta ..... II - 3826

D Yhteistyö hallinnollisessa menettelyssä ..... II - 3828

1 Alustavat huomautukset ..... II - 3828

2 Toteamus, jonka mukaan hallinnollisessa menettelyssä ei ole tuotu esiin mitään uutta seikkaa II-3829
Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut II-3829
Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta II-3832
3 Kilpailusääntöjen rikkomisen olemassaolon tunnustaminen II-3836
Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut II-3836
Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta II-3839
II Yleisten oikeusperiaatteiden loukkaaminen sakon määrää vahvistettaessa II-3844
A Luottamuksensuojan periaatteen loukkaaminen II-3844
Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut II-3844
Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta II-3845
B Yhdenvertaisuusperiaatteen loukkaaminen II-3846
Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut II-3846
Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta II-3848
Päätöksen 1 ja 4 artiklan kumoamista koskeva vaatimus II-3849
Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut II-3849
Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta II-3851
Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen täyden harkintavallan käyttö II-3852
Oikeudenkäyntikulut II-3854